

Tkając kilim zależności – wielowarstwowy charakter relacji turecko-irackich

Turcja ze względu na bliskie sąsiedztwo geograficzne posiada rozbudowane relacje dyplomatyczne z Republiką Iraku. Wskutek strategii polityki zagranicznej Recepty Tayyipa Erdoğan stosunki pomiędzy Ankarą a Bagdadem przeszły głęboką reformę. Ewolucja tych relacji spowodowana została przede wszystkim przez dynamiczne zmiany na Bliskim Wschodzie, jak chociażby obalenie reżimu Saddama Husajna, reforma konstytucyjna z 2005 r., wojna z Państwem Islamskim (ISIL) oraz osłabieniem regionalnej pozycji Iranu po 2023 r. wskutek prowadzenia wojen zastępczych z Izraelem. Choć na początku XXI w. strona turecka obawiała się konsekwencji poszerzenia władzy ugrupowań szyickich w Iraku, to już w 2025 r. współpraca Partii Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP) z rządem federalnym w Bagdadzie umocniła się. Transformacji uległy też dawne kontakty Turcji z Regionem Irackiego Kurdystanu (RIK), gdzie sojusz oparty na polityce bezpieczeństwa, licznych projektach rozwojowych i handlu surowcami energetycznymi został osłabiony na rzecz zbliżenia z irackimi władzami centralnymi.

Obecnie, w 2026 r., strona turecka jest istotną siłą w polityce Iraku. Państwa te prowadzą między sobą intensywną wymianę gospodarczą, opartą przede wszystkim na handlu ropą naftową i licznych projektach rozwojowych, takich jak chociażby *Development Road Project*. Zaangażowanie Turcji w tym sektorze ekonomicznym wynika z faktu, że nie posiada ona własnych złóż paliw. Politycy AKP dążą jednak do wykorzystania położenia geograficznego państwa, aby przekształcić je w interkontynentalny hub energetyczny. Natomiast bogaty w te zasoby Irak stanowi kluczowy element umożliwiający realizację tureckiej strategii. Dodatkowo strona turecka wykorzystuje swoje wpływy i silną pozycję wśród ludności turkmeńskiej do dalszego zwiększania obecności politycznej i gospodarczej w Iraku. Należy jednak pamiętać, że walka o wpływy w Bagdadzie wiąże się z ryzykiem zaostrzenia rywalizacji regionalnej. Państwa takie jak Islamska Republika Iranu czy Izrael posiadają własne wizje ładu politycznego nad Tygrysem i Eufratem. Dynamiczny rozwój sytuacji na Bliskim Wschodzie może przynieść nieoczekiwane rezultaty, jednak w interesie Ankary jest utrzymanie stabilności w Iraku.

Początek relacji turecko-irackich w pierwszej dekadzie XXI w.

Do istotnych przemian w tureckiej polityce na Bliskim Wschodzie przyczyniła się Partia Pracujących Kurdystanu (PKK), która rozpoczęła działalność w latach 80. XX wieku. Z czasem przekształciła się w organizację terrorystyczną. Liczne zamachy przypisywane tej organizacji oraz głoszenie haseł o dążeniach do utworzenia niepodległego Kurdystanu sprawiły, że grupa ta stała się dla Turcji głównym wrogiem. Problemem z perspektywy Ankary było przede wszystkim znalezienie możliwości odcięcia zaplecza bojowników zza granicy, które często przybywało trudnymi szlakami góorskimi. W tym celu rozpoczęto prace wywiadowcze na północnych terenach Iraku, gdzie znajdowała się ludność kurdyjska.

Podczas pierwszego konfliktu amerykańsko-irackiego, w 1991 r., prezydent Turgut Özal jednoznacznie opowiedział się po stronie Waszyngtonu. Lider Partii Ojczyźnianej widział w Saddamie Husajnie regionalnego rywala, który manipulował wolumenem paliw przesyłanych do Turcji¹. Dodatkowo, jak oznajmił Masoud Barzani – jeden z kurdyjskich liderów Iraku – Özal prowadził tajemną korespondencję z przywódcami Kurdów o potencjalnej aneksji północnych terytoriów tego państwa przez Ankarę². Ambicje tureckiego prezydenta nie spotkały się z aprobatą parlamentu, który zezwolił jedynie na wykorzystanie przez Amerykanów baz lotnictwa w celu dokonania nalotów na obiekty wojskowe.

Dojście do władzy AKP w 2002 r. okazało się być wydarzeniem przełomowym w stosunkach turecko-irackich. W 2003 r. rozpoczęła się druga faza konfliktu USA z reżimem Saddama Husajna, która doprowadziła do ostatecznego obalenia dyktatora Iraku. W tym czasie parlament Turcji ponownie odrzucił możliwość wykorzystania sił zbrojnych w inwazji na swojego południowego sąsiada. Decyzja ta wpłynęła negatywnie na relacje Ankary z Białym Domem, czego punktem kulminacyjnym był tzw. „Incydent Kapturowy” z 4 lipca 2003 r., podczas którego amerykańscy żołnierze odkryli placówkę tureckich agentów wywiadowczych w As-Sulajmanijja, aresztowali ich i założyli im kaptury na głowy³. Wydarzenie miało charakter upokarzający, co przełożyło się na wzrost napięć w stosunkach turecko-amerykańskich.

¹ M. Abramowitz, *Remembering Turgut Özal: Some Personal Recollections*, Insight Turkey, 01.04.2013, <https://www.insightturkey.com/commentaries/remembering-turgut-ozal-some-personal-recollections/>, (dostęp: 22.07.2026 r.)

² *Turkish President Turgut Özal wanted to annex Iraqi Kurdistan*, Medya News, 06.09.2022, <https://medyanews.net/turkish-president-turgut-ozal-wanted-to-annex-iraqi-kurdistan/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³ *The US soldier with the hood on the head: The story behind*, United World, 06.09.2024, <https://uwidata.com/36112-the-us-soldier-with-the-hood-on-the-head-the-story-behind/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Partia Sprawiedliwości i Rozwoju w swojej narracji politycznej podkreśla przywiązanie do wspólnoty islamskiej oraz przeplata liberalne doktryny muzułmańskie z prawem cywilnym. Czynniki te wpłynęły na decyzje podejmowane przez władze w Ankarze oraz odbił się na stosunkach z Bagdadem. Zasadniczą zmianą po zwycięstwie międzynarodowej koalicji nad Irakiem było wprowadzenie nowego ustroju. Postanowiono odwzorować model libański, który opiera się na podziale najważniejszych urzędów państwowych w zależności od przynależności do danej grupy wyznaniowej⁴. W przypadku irackiej transformacji prawnej, przemiany systemowe dostosowano do wewnętrznych podziałów religijnych oraz etnicznych. Oznacza to, że prezydentem zawsze jest Kurd, premierem szyita, a przewodniczącym parlamentu sunnita⁵.

Przepisy te okazały się być przełomowe dla Iraku, gdzie około 60% społeczeństwa to wyznawcy szyizmu. W okresie rządów Saddama Husajna arabska mniejszość sunnicka (około 20% ludności) była na uprzywilejowanej pozycji, obejmując kluczowe stanowiska w strukturach armii i administracji państwowej⁶. Poszerzenie władzy irackich szyitów w obliczu wewnętrznej niestabilności państwa spowodowało, że Turcja, w której sunniti stanowią większość mieszkańców, zaczęła podchodzić z nieufnością do władz federalnych. Dodatkowo strona turecka obawiała się, że szyici zwrócą się ku Iranowi, który poprzez swoje organizacje religijne oraz pełnienie roli ambasadora interesów wszystkich wyznawców tego odłamu islamu, zdominuje nowy ład polityczny w Iraku. Całkowite porzucenie wszelkich relacji strony tureckiej ze swoim południowo-wschodnim sąsiadem było niemożliwe, ale zmusiło polityków AKP do poszukiwania alternatywnych rozwiązań.

Stosunki Turcji z Regionem Irackiego Kurdystanu do 2014 r. – oportunizm i pragmatyzm

Wyzwaniem, z którym również musieli zmierzyć się tureccy decydenci, było zredefiniowanie ustroju politycznego Iraku. Od 2005 r. ludność kurdyjska, stanowiąca około 15-20% społeczeństwa irackiego i zamieszkująca północnowschodnie obszary kraju, otrzymała prawa autonomiczne w ramach Regionu Irackiego Kurdystanu (RIK)⁷. Twór ten posiada

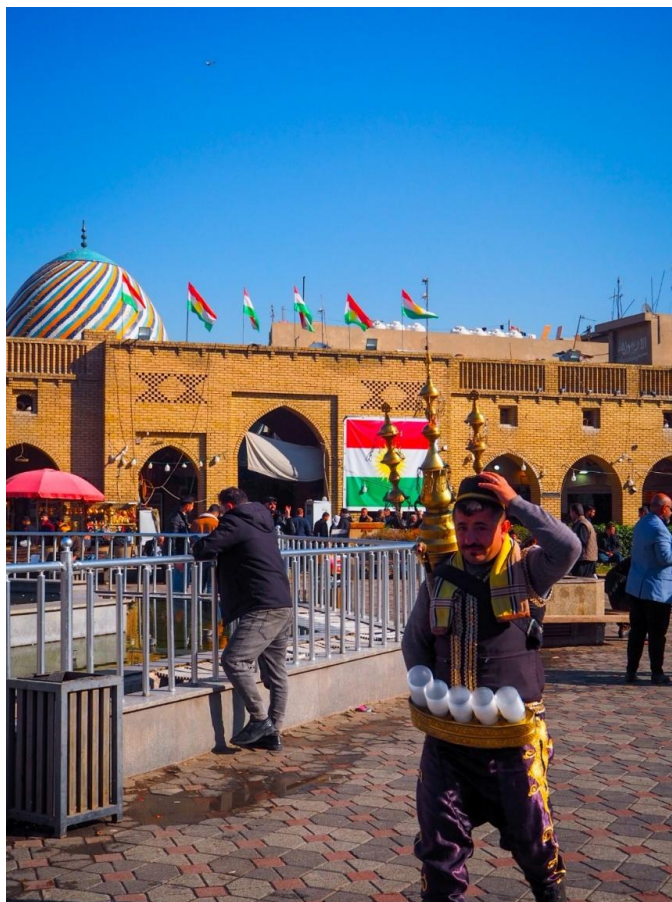
⁴ Konstytucja Libanu z dnia 23.05.1926, Biblioteka Sejmowa, <https://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-liban/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁵ Konstytucja Iraku z dnia 15.10.2005, Biblioteka Sejmowa, <https://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-irak/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶ R. Jaboori, *Iraqi Sunnis' long struggle since Saddam*, 31.12.2013, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-25559872>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁷ D. Al Rifai, M. Ali, *Who and where are the Kurds?*, Al Jazeera, 23.05.2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/5/23/who-and-where-are-the-kurds>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

zagwarantowane konstytucyjnie swobody takie jak: własną administrację terytorialną, siły zbrojne i policję, osobny język (dialekt sorani), hymn czy flagę⁸.

Grafika 1: Kurdyjskie flagi w centrum Irbilu

Źródło: Zdjęcie własne autora

Nowy aktor polityczny, jakim jest RIK, w pierwszych latach istnienia zaniepokoił tureckich decydentów, gdyż obawiano się rozprzestrzenienia kurdyjskiego irredentyzmu oraz protestów społecznych dążących do poszerzenia autonomii Kurdów w Turcji. Należy jednak zwrócić uwagę na trend w polityce AKP, jaki panował na początku XXI w. Partia Erdoğan z założenia podkreśla wartości związane z przynależnością do wspólnoty muzułmańskiej jako główny element jednoczący społeczeństwo tureckie. W praktyce oznacza to przeciwstawienie się dotychczas dominującej narracji kemalistowskiej, głoszącej hasła całkowitej dominacji tureckiego etnosu nad pozostałymi mniejszościami etnicznymi. Ta obawa będąca powszechnie obecna wśród kadr politycznych Republiki, wynikała z trudnej historii koegzystencji obu narodów, która przerodziła się w brutalny konflikt Turków z kurdyjskimi partyzantami. Zdaniem lidera Turcji spojrzenie to było ograniczające, ponieważ zmniejszało zaangażowanie

⁸ Konstytucja Iraku... op. cit.

Kurdów w codziennym życiu publicznym. Polityka AKP dążyła do wykreowania nowej tożsamości skupionej wokół kwestii wyznaniowej. Islam zatem stał się zasadniczym punktem wyjścia w tworzeniu bardziej jednolitego społeczeństwa. Decyzja ta przełożyła się zarówno na sytuację wewnętrzną Ankary, jak i jej politykę zagraniczną. Strona turecka również zdepenalizowała używanie języka kurmandżi oraz pozwoliła na uruchomienie kurdyjskich stacji medialnych, jak chociażby TRT Kurdi⁹.

Aby móc w pełni zrozumieć, dlaczego doszło do zbliżenia na linii Turcja-RIK należy przyjrzeć się sytuacji w Iraku. Jak już wspomniano, społeczność szyicka uzyskała większe prawa polityczne wraz z konstytucją z 2005 r. Początkowo Ankara nie zamierzała rezygnować ze współpracy z Bagdadem, jednakże wydarzenia 2. dekady XXI w. zmieniły postawę AKP. Jeszcze w 2009 r. tureckie i irackie władze podpisały liczne memoranda dotyczące handlu. Jednakże wybory parlamentarne w Iraku z 2010 r. utrzymały u władzy ugrupowanie Nuriego al-Malikiego, który otrzymał wsparcie ze strony USA. Nowy rząd w Bagdadzie został oskarżony przez Ankarę o prowadzenie polityki sektariańskiej i radykalizowanie szyitów przeciwko sunnitom¹⁰.

Turecy widząc iracki dryf w stronę szyickiego rewanżyzmu względem sunnitów, postanowili zacieśnić więzi z RIK. Do pierwszej widocznej zmiany w poglądach Ankary w kwestii współpracy z Irbilem doszło 30 marca 2011 r., podczas oficjalnej wizyty premiera Erdoğan. Na uwagę zasługuje fakt, że była to pierwsza podróż tak wysoko postawionego tureckiego polityka w Iraku. Dodatkowo lider AKP spotkał się z kurdyjskim prezydentem Masudem Barzanim i wspólnie otworzył konsulat Turcji oraz port lotniczy w Irbilu¹¹. Zapowiedziano również uruchomienie bezpośredniego połączenia lotniczego Turkish Airlines do RIK, co miałoby wzmocnić więzi gospodarcze między aktorami i usprawnić przepływ kapitału. Należy jednak podkreślić fakt, że kontakty handlowe Turcji z irackimi Kurdami skoncentrowane były na obszarach kontrolowanych przez zwolenników klanu Barzani.

Wizyta premiera Erdoğan poskutkowała intensyfikacją zbliżenia pomiędzy Ankarą a Irbilem. Świadczyć o tym mogą postanowienia kurdyjskich władz w sprawie rozpoczęcia eksportu ropy naftowej do Turcji w 2012 r. Początkowo Kurdowie transportowali paliwo za

⁹ TRT Kurdi, <https://trtkurdi.com.tr/zindi-tv>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁰ S. Cagaptay, T. Evans, *Turkey's changing relations with Iraq*, The Washington Institute for Near East Policy, nr. 12, 2012, <https://www.washingtoninstitute.org/media/3193>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹¹ *Kurdistan President and Turkish Prime Minister open Erbil Int'l Airport and Turkish Consulate*, The Insight International, 30.03.2011, <https://theinsightinternational.com/mismas/articles/misc2011/3/state4919.htm>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

pomocą ciężarówek, gdyż rurociąg Kirkuk-Ceyhan wymagał niezbędnych renowacji po dekadach zaniedbań¹². W 2013 r. doszło również do ataku terrorystycznego w okolicach Mosulu. Jego celem było uszkodzenie właśnie tego ciągu energetycznego¹³. Na uwagę zasługuje fakt, że Irbil jeszcze w tym samym roku ukończył remont rurociągu, a także wyraził gotowość do zwiększenia wolumenu eksportu ropy naftowej do Turcji. Natomiast rząd federalny Iraku potępił porozumienie turecko-kurdyjskie i oskarżył obie strony o podważanie autorytetu swojej władzy, poprzez zawieranie kontraktów bez jego zgody. Element ten przez następne 12 lat stanowił punkt sporny Ankary i Bagdadu.

Świadectwem wyraźnego zacieśniania relacji ekonomicznych Turcji i RIK jest również wzrost działalności tureckich przedsiębiorstw w północnym Iraku. W latach 2009-2013 ich liczba zwiększyła się z 500 do 1500. Dodatkowo strona iracka stała się w tych latach kluczowym partnerem eksportowym Ankary, a Irbil odpowiadał za 70% wolumenu handlu bilateralnego. Dysproporcje w bilansie wymiany gospodarczej pomiędzy aktorami świadczą o zdominowaniu rynku irackiego przez producentów z Turcji¹⁴. Spośród głównych produktów, które strona turecka eksportuje do Iraku należy wymienić: metale, części maszyn, tekstylia oraz meble. Również tureckie przedsiębiorstwa budowlane zaangażowały się w liczne projekty infrastrukturalne w RIK, a kontraktorzy tacy jak: Enka İnşaat ve Sanayi, Koray Group czy Tek Çelik odpowiedzialni są za realizację przetargów w 2013 r., wartych 1,3 miliarda dolarów.¹⁵ Z ukończonych przez te firmy projektów warto wymienić chociażby: elektrownie w Irbilu i As-Sulajmanijji, hotel Hilton w Irbilu czy biuro Demokratycznej Partii Kurdystanu (PDK) w Irbilu¹⁶.

Wraz z uzyskaniem autonomii przez RIK, polityka Erdoğan'a dążyła do zwiększenia obecności militarnej Turków w regionie. Decyzja o zgodzie kurdyjskich liderów na

¹² M. Sukkarieh, *Iraqi Kurdistan: Turkey as economic leverage to pressure Baghdad*, Middle East Strategic Perspective, 14.07.2012, <https://mesp.me/2012/07/14/iraqi-kurdistan-turkey-as-economic-leverage-to-pressure-baghdad/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹³ *Iraq-Turkey oil pipeline bombed: officials*, Reuters, 16.08.2013, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-oil-pipeline-idUSBRE97F0YD20130816/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁴ *Turkey Exports to Iraq*, Trading Economics, 05.2026, <https://tradingeconomics.com/turkey/exports/iraq>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁵ *Turkish firms successful in Iraq*, Middle Eastern Business Intelligence, 02.06.2013, <https://www.meed.com/turkish-firms-successful-in-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁶ *ERBİL 1,500 MW COMBINED CYCLE POWER PLANT*, ENKA, <https://www.enka.com/portfolio-item/erbil-1500-mw-combined-cycle-power-plant/>, (dostęp: 22.07.2026 r.); *SULAYMANIYAH 1,500 MW COMBINED CYCLE POWER PLANT*, ENKA, <https://www.enka.com/portfolio-item/sulaymaniyah-1500-mw-combined-cycle-power-plant/>, (dostęp: 22.07.2026 r.); *ERBİL HİLTON OTELİ*, Kürk İnşaat, <https://kurk.com.tr/projelerimiz/erbil-hilton-oteli/?portfolioCats=266>, (dostęp: 22.07.2026 r.); *KDP ERBİL OFİSİ ve KONFERANS SALONU*, Kürk İnşaat, <https://kurk.com.tr/projelerimiz/kdp-erbil-ofisi-ve-konferans-salonu/?portfolioCats=266>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

rozszerzanie kontyngentu tureckiego działającego na obszarze administrowanym przez Irbil, może być niejednoznacznie zinterpretowana, szczególnie, że ich akcje wymierzone były w innych Kurdów. Skuteczność tego manewru wynikała przede wszystkim z umiejętnej gry nastrojami społecznymi w RIK przez Erdoğan. Iraccy Kurdowie podzielili się na 2 obozy polityczne rywalizujące ze sobą. Pierwszy z nich zrzesza klan Barzanich, a ich ugrupowanie PDK wyraża poglądy sceptyczne wobec rządu federalnego w Bagdadzie oraz przyjazne wobec Ankary. Natomiast drugie stronnictwo jednoczy zwolenników rodu Talabanich, w ramach Patriotycznej Unii Kurdystanu (PUK). Ugrupowanie to charakteryzuje się nieufną postawą wobec Turcji oraz podkreśla chęć zbliżenia z Iranem¹⁷. Strona turecka wspierając rodzinę Barzanich, umożliwiła na zbliżenie pomiędzy Irbilem a Ankarą, zyskując tym samym sojusznika w RIK.

Kluczowym elementem strategii Turcji wobec Irbilu jest działalność baz i posterunków wojskowych. Choć pierwsze tego typu placówki powstały jeszcze na przełomie lat 80. i 90. XX w., to jednak dopiero pod rządami AKP zaczęły one odgrywać istotną rolę we wzajemnych stosunkach. Głównym celem operowania Tureckich Sił Zbrojnych (TSK) w północnym Iraku, jest dążenie do ograniczenia działalności bojówek PKK. Do wyraźnego zacieśnienia więzi militarnych pomiędzy stroną turecką, a RIK doszło w 2012 r., kiedy 80 komandosów TSK rozpoczęło szkolenia wojskowe dla sił kurdyjskich¹⁸. Dodatkowo Turcy uzyskali rekordowo wysokie przychody z handlu uzbrojeniem krajowej produkcji, a Irak odnotował największy wzrost pod względem wolumenu zakupów broni z Ankary (2 miliony dolarów w 2011 r. i 31 milionów dolarów w 2012 r.)¹⁹. Współpraca turecko-kurdyjska w zakresie polityki bezpieczeństwa do 2014 r. okazała się być kluczowa, gdyż region Bliskiego Wschodu wkrótce pogrążył się w chaosie wojen domowych oraz w walkach z ISIL.

Relacje Turcji z RIK w latach 2014-2017 – sojusz pod ostrzałem

Wydarzenia Arabskiej Wiosny dokonały nieodwracalnych przemian politycznych w państwach Bliskiego Wschodu. W przypadku Iraku zmiany te były dotkliwe, gdyż w wyniku powstania ISIL oraz działań tej organizacji niemalże w całości załamała się zdolność kraju do

¹⁷ *First Kurdish president of Iraq: Jalal Talabani*, TRT World, 24.10.2017, <https://www.trtworld.com/article/13096785>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁸ *Turkish bases in northern Iraq*, Citeam, 18.12.2015, <https://citeam.org/turkish-bases-in-northern-iraq/?lang=en>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

¹⁹ *Turkish defence industry exports grow 35 percent*, Azer News, 23.01.2013, <https://www.azernews.az/region/48835.html>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

kontroli nad własnym terytorium. Radykalni islamiści opanowali bowiem centralne i północnozachodnie części państwa, wprowadzając terror i dokonując licznych zbrodni na mniejszościach religijnych takich jak chrześcijanie i jazydzi²⁰. Niezdolność irackiej armii do obrony przeciwko siłom Państwa Islamskiego w pierwszych etapach wojny, wynikała przede wszystkim ze słabości wewnętrznej. Czynniki takie jak: głębokie podziały etniczne i religijne w strukturach sił zbrojnych, wysoki poziom korupcji oraz braki kadrowe na stanowiskach oficerskich, przeważały o niepowodzeniu sił rządowych w tych zmaganiach²¹. Należy odnotować jednak fakt, że reformy premiera Hajdara al-Abadiego zaczęły przynosić oczekiwane efekty, przez co skuteczność wojsk Iraku wzrosła. Zmiany te były skupione przede wszystkim na zwalczaniu korupcji, podziałach etno-sektariańskich w armii i wymianie kadry dowódczej²².

W walkach z radykalnymi islamistami wojska kurdyjskie odznaczyły się zdolnością do prowadzenia defensywy oraz kontrataków. Dzięki wysokiemu morale oraz dobrej znajomości terenu Irbil utrzymał kontrolę nad większością swojego terytorium, a oddziały Peszmergów, w których skład wchodziły również kobiety, okazały się kluczowym zasobem w powstrzymywaniu bojowników ISIL²³. Zniszczenia w stolicy prowincji Niniwa były tak dotkliwe, że według obliczeń *Minority Rights Group* aż 65% powierzchni historycznego centrum, 70% budynków Uniwersytetu Mosulu i 138 tysięcy domów uległo częściowej lub całkowitej destrukcji (w tym niemalże całkowicie został zniszczony zabytkowy XII-wieczny meczet al-Nuri)²⁴.

²⁰ *Religious Freedom Challenges in Iraq 10 years after ISIS's genocide*, United States Commission on International Religious Freedom, 09.2024, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-09/2024%20Iraq%20Genocide%20Issue%20Brief.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²¹ A. Katz, *What You Should Know About What's Happening in Iraq Right Now*, Time, 15.07.2014, <https://time.com/2874263/iraq-syria-sunni-isis-al-qaeda/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²² G. Parigi, *Iraq: Competing Views of Military Reform*, Italian Institute for International Political Studies, 6.12.2017, <https://www.ispionline.it/en/publication/iraq-competing-views-military-reform-19125>, (dostęp: 21.09.2026).

²³ *Iraq crisis: Kurdistan's female fighters take on Isis*, BBC, 16.07.2014, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28308632>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²⁴ *Mosul after the Battle: Reparations for civilian harm and the future of Ninewa*, Minority Rights Group, 22.01.2020, <https://reliefweb.int/report/iraq/mosul-after-battle-reparations-civilian-harm-and-future-ninewa>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Grafika 2: Porównanie zdjęć satelitarnych meczetu al-Nuri w Mosulu z 23 lutego i 18 sierpnia 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Google Earth²⁵

Strona turecka w konflikcie na linii Irak-ISIL przyjęła niejednoznaczną postawę. W 2014 r. Ankara niechętnie wyrażała się o udzielaniu większego wsparcia dla RIK w ramach pakietów pomocowych organizowanych przez Zachód. Władze Regionu Irackiego Kurdystanu, reprezentowane przez premiera Nechirvana Barzaniego, nakłaniały tureckich polityków podczas specjalnego posiedzenia Światowego Forum Ekonomicznego poświęconego pozyskiwaniu środków na rozwój regionalny, które miało miejsce w Stambule w 2014 r., by przyłączyli się do walki z Państwem Islamskim²⁶. AKP obawiała się intensywnego uzbrajania Kurdów, gdyż w jej opinii mogło to stanowić potencjalne zagrożenie w przyszłości. Bierność Turcji wywołała na tyle duże kontrowersje, że niektórzy komentatorzy, jak na przykład Can Dündar z opozycyjnego czasopisma Cumhuriyet, zarzucali Erdoğanowi zaopatrywanie

²⁵https://earth.google.com/web/search/Mosul/@36.34302387,43.12618818,232.66183827a,399.50514146d,35y,0h,0t,0r/data=Cj4iJgokCfPZZ8apUjVAEfPZZ8apUjXAGdcjBIVci0lAIVRmH6qwIErAKhAIARIKMjAxNy0wOC0xOBgBQgIIAToDCgEwQgIIAEoNCP_____wEQAA, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²⁶ B. Duman, *Turkey's fight against terrorism and the role of the Kurds*, ORSAM Review of Regional Affairs, 2016, nr 53, <https://orsam.org.tr/dosya/53eng.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

bojowników ISIL w broń.²⁷ Teza ta jednak wydaje się przesadzona, gdyż Ankara dołączyła do międzynarodowej koalicji przeciwko Państwu Islamskiemu w lipcu 2015 r. Priorytetem strony tureckiej było przede wszystkim zachowanie balansu pomiędzy skoordynowanymi uderzeniami w islamistów i ograniczaniem zdolności bojowych PKK²⁸.

Wspólną inicjatywą turecko-kurdyjską była też budowa centrum wojskowego w 2015 r. w położonej 12 km na północ od Mosulu Baszice. Projekt ten zakładał utworzenie bazy, w której 500 żołnierzy TSK, wspieranych przez transportery opancerzone, czołgi oraz działa, prowadziłyby szkolenia dla żołnierzy RIK oraz sunnickich bojówek irackich²⁹. Na uwagę zasługuje fakt, że decyzja o przemieszczeniu wojsk do Basziki nie została skonsultowana z władzami federalnymi Iraku, które zażądały natychmiastowego wycofania się Turków. Przez dekadę powstanie tego obiektu było postrzegane przez szyicki establishment jako czynnik negatywnie wpływający na relacje z Ankarą. Przymierze wojsk spowodowało jednak odwet ze strony ISIL, które bezskutecznie zaatakowało posterunek w Baszice przy pomocy karabinów maszynowych oraz jednego drona³⁰. Pierwsze postępy w irackiej kontrofensywie na obszarach Mosulu nastąpiły już w październiku 2016 r. Wtedy bowiem siły rządowe rozpoczęły natarcie na miasto, wykorzystując elitarną Złotą Dywizję ISOF (*Iraqi Special Operations Forces*)³¹. W tamtym czasie Turcja także wyraziła chęć dołączenia do iracko-kurdyjskiego ataku na stolicę prowincji Niniwa, jednakże propozycja ta spotkała się z odmową ze strony Bagdadu. Władze federalne Iraku motywowwały swoją decyzję obawą przed przejęciem kontroli nad strategicznymi obszarami miasta przez TSK, a także ryzykiem ponownego zaognienia konfliktu między lokalnymi grupami etnicznymi i religijnymi³².

Pozycja polityczna samozwańczego kalifatu Abu Bakra al-Baghdadiego w Iraku w 2017 r. przypominała resztki dawnej siły. Sprzymierzone wojska irackie, kurdyjskie oraz międzynarodowa koalicja zdołały wyprzeć oddziały ISIL z większości terenów okupowanych,

²⁷ *The journalist Can Dündar and Turkish support for ISIS*, Question for written answer E-009186-15, Parlament Europejski, 04.06.2015, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-009186_EN.html, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²⁸ *Turkey vs. ISIS and PKK: A Matter of Distinction*, Bipartisan Policy Center, lipiec 2016, <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-Turkey-ISIS-PKK.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

²⁹ H. Pamuk, O. Coksun, *Turkish soldiers training Iraqi troops near Mosul: sources*, Reuters, 05.12.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-turkey-idUSKBN0TN2HZ20151205/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁰ *Daish attacks Turkish troops near in camp near Bashiq, no casualties*, Daily Sabah, 09.10.2016, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/10/09/daish-attacks-turkish-troops-near-in-camp-near-bashiq-no-casualties>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³¹ W. Repetowicz, *Wschodni Mosul zdobyty. Przełom w walce z Daesh [ANALIZA]*, Defence24, 20.01.2017, (dostęp: 24.09.2026 r.).

³² *Turkish help in Mosul offensive angers Iraq*, CBC News, 23.10.2016, <https://www.cbsnews.com/news/turkish-help-in-mosul-offensive-angers-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

pozostawiając pojedyncze, odizolowane posterunki islamistycznych bojowników. Nie ulega jednak wątpliwości, że Bagdad poniósł klęskę militarną i wizerunkową, dopuszczając do tak szybkiego rozprzestrzenienia się Państwa Islamskiego na terytorium Iraku. Kurdowie z kolei wykazali dużą zdolność do prowadzenia skutecznej obrony oraz działań odwetowych, dzięki czemu ich reputacja wzrosła. Poczucie siły Irbilu oraz rozczarowanie współpracą z rządem federalnym Iraku poskutkowało wzrostem ambicji secesjonistycznych wśród społeczeństwa kurdyjskiego, którego liderzy rozpoczęli przygotowania do przeprowadzenia referendum niepodległościowego. Głosowanie odbyło się 25 września 2017 r., a jego wynik (92.73% poparcia przy 72% frekwencji) pokazał chęć samostanowienia irackich Kurdów³³.

Ambicje niepodległościowe RIK spotkały się ze zdecydowanym sprzeciwem Turcji, Iranu oraz rządu federalnego Iraku. Referendum poskutkowało osłabieniem pozycji politycznej Irbilu, który nie uzyskał niezbędnego uznania ze strony społeczności międzynarodowej, oraz nasiliło konflikt z aktorami regionalnymi. Dodatkowo obszary zdominowane przez zwolenników PUK ugięły się pod naciskami Bagdadu i Teheranu nie okazując entuzjazmu dla oddzielenia się Kurdystanu oraz wycofały oddziały Peszmergów z Kirkuku³⁴. Miasto to bowiem stało się centrum nowego obszaru starć iracko-kurdyjskich. Armia iracka wraz z Irackim Frontem Turkmeńskim (ITF) w pięć dni zajęły Kirkuk, wypierając z niego siły RIK, co przesądziło o porażce Irbilu na tym obszarze³⁵. Działania te również stłumiły ambicje irackich Kurdów do dalszych dążeń niepodległościowych.

Reakcja Turcji na referendum w RIK była jednoznacznie negatywna, a o wydarzeniu wypowiedział się sam prezydent Erdoğan. Podczas inauguracji roku akademickiego 2017/2018 w Ankarze, lider AKP określił głosowanie mianem zdrady w stosunkach turecko-kurdyjskich. Dodatkowo strona turecka zagroziła nałożeniem sankcji gospodarczych oraz rozpoczęciem interwencji zbrojnej wymierzonej przeciwko Irbilowi³⁶. W trakcie przemówienia Erdoğan podkreślił też, że sam projekt secesji RIK od irackiej macierzy oraz proces jego realizacji są wątpliwe. Polityk zasugerował również, że referendum było izraelską prowokacją wymierzoną

³³ *Referendum results*, Kurdistan Regional Government – Iraq Representation in Austria, 28.09.2017, <https://austria.gov.krd/en/die-ergebnisse-des-referendums/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁴ A. Yoshiyoka, *What Caused the KRG Miscalculation on the Independence Referendum?*, Fikra Forum, 03.01.2018, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-caused-kr-g-miscalculation-independence-referendum>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁵ *Kerkük'te Türkmenler güvenliklerini kendileri sağlamaya başladı*, Andadolu Ajası, 16.10.2017, <https://aa.com.tr/tr/dunya/kerkukte-turkmenler-guvenliklerini-kendileri-saglamaya-basladi/939408>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁶ *Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan önemli açıklamalar*, Yeni Şafak, 26.09.2017, <https://www.yenisafak.com/gundem/akademik-yil-acilis-toreni-duzenleniyor-2797668>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

w destabilizację regionu Bliskiego Wschodu. Prezydent Turcji wspomniał także o konsekwencjach społecznych niepodległości RIK, takich jak chociażby wymuszenie relokacji rdzennej ludności arabskiej i turkmeńskiej z obszarów hipotetycznego nowego państwa³⁷. Podczas konfliktu Irbilu z Bagdadem o Kirkuk, prezydent Erdoğan podkreślił, że to miasto powinno posiadać wyjątkowy status, ze względu na obecność społeczności turkmeńskiej oraz nie powinno wchodzić w skład RIK³⁸. Ankara w tym sporze opowiedziała się po stronie rządu federalnego i zażądała wycofania się bojowników PKK z całego regionu. Na uwagę zasługuje fakt, że strona turecka odwołuje się do wieloletniego wsparcia udzielanego kirkuckim Turkmenom, przedstawiając je jako element dziedzictwa Imperium Osmańskiego³⁹.

Stosunki Turcji z RIK po referendum niepodległościowym z 2017 r. – kontrolowany sojusznik

Stosunki Ankary z Irbilem po referendum niepodległościowym z 2017 r. pozostawały napięte. Strona kurdyjska jednak wyrażała chęć zbliżenia z Turcją, chociażby poprzez wizytę Nechirvana Barzaniego na inauguracji prezydentury Erdoğan w 2018 r.⁴⁰ Polityk ten, będący twarzą nowego pokolenia rodu Barzanich, wielokrotnie pragnął podkreślić wysoką rangę sojuszu z Turkami, co dobrze obrazuje częstotliwość jego wyjazdów do Turcji. Swoją pierwszą podróż zagraniczną jako premier irackich Kurdów, odbył do Ankary 21 czerwca 2019 r., gdzie spotkał się z liderem AKP⁴¹. Podczas spotkania, przywódca RIK podkreślał historyczną więź łączącą obu aktorów, pomoc w zwalczaniu komórek bojowników PKK oraz kluczową rangę bilateralnego handlu w kształtowaniu pozytywnych relacji sąsiedzkich. Próby zbliżenia zostały ponownie zatrzymane przez zamach terrorystyczny z dnia 17 lipca 2019 r. Podczas ataku w restauracji HuQQabaz w Irbilu napastnik zastrzelił tureckiego dyplomatę Osmana Köse pracującego w konsulacie Turcji oraz Irakijczyka⁴². Do wydarzenia odniósł się prezydent

³⁷ Erdoğan'dan Iraklı Kürtlere: TIR'lar gitmeyince yiyecek, giyecek bulamazsınız, BBC, 26.09.2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41396969>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁸ M. Uyanik, *Turkey and the KRG After the Referendum: Blocking the Path to Independence*, Center for Strategic and International Studies, 22.11.2017, <https://www.csis.org/analysis/turkey-and-krg-after-referendum-blocking-path-independence>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

³⁹ Wsparcie Turcji dla Turkmenów regionu Kirkuku było widoczne chociażby poprzez prowadzenie szkoleń dla brygady Irackiego Frontu Turkmeńskiego w bazie wojskowej w Baszice; *Iraq: 4,000 Turkmens 'ready to combat Daesh*, A.A., 19.03.2015, <https://aa.com.tr/en/world/iraq-4-000-turkmens-ready-to-combat-daesh/65581>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴⁰ *Kurdistan's Nechirvan Barzani attends swearing-in ceremony for Turkey's Erdogan*, The Insight International, 10.07.2018, <https://theinsightinternational.com/nechirvan-swearing-erdogan-2018-07-10>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴¹ *Iraqi Kurdistan president Nechirvan Barzani arrives in Turkey*, T.I.I., 21.06.2019, <https://theinsightinternational.com/iraqi-kurdistan-president-turkey-2019-06-21>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴² *Turkish diplomat and Iraqi civilian shot dead in Iraqi Kurdistan*, BBC, 17.07.2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49020786>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdoğan nazywając ofiary tragedii „męczennikami”, ponadto wezwał władze irackie i kurdyjskie do odnalezienia sprawcy⁴³.

Nieufność Ankary wobec irackich Kurdów po referendum niepodległościowym, przełożyła się też na zwiększenie obecności TSK w regionie. Od 2018 r. strona turecka rozpoczęła intensywny proces ekspansji baz i posterunków wojskowych w RIK, tworząc strefę kontroli sięgającą 40 km w głąb kraju. Głównym zadaniem tych placówek było monitorowanie ruchów bojowników oraz niszczenie komórek PKK, skutecznie odcinając ją od łączności z jednostkami działającymi w Turcji. Wysiłek ten przełożył się na sukces tureckiej armii już w lipcu 2019 r., podczas starć na zboczach Gór Kandil, przy granicy iracko-irańskiej. Operacja wymierzona była w jedną z kwater dowództwa kurdyjskich bojowników, którzy planowali uderzenia i zamachy terrorystyczne. Według przekazów *Daily Sabah* – stacji medialnej przychylnej narracji rządowej – swoją kryjówkę miał tam mieć sam Murat Karayılan, który objął funkcję głównego przywódcy PKK po aresztowaniu Abdullaha Öcalana, głównej twarzy kurdyjskiego ruchu oporu od 1978 r.⁴⁴ Akcja wojskowa rozpoczęła się od nalotu tureckiego lotnictwa, po którym strategiczne pozycje zajęli żołnierze TSK. Choć Karayılan nie został pojmany, wojska Turcji zdołały odciąć lądowe połączenie pomiędzy górami Sindżaru i Kandil, skutecznie utrudniając działalność i mobilność kurdyjskim bojownikom⁴⁵.

W następnych latach zarówno budowa tureckich baz wojskowych, jak i intensywność operacji zbrojnych przeciwko PKK ulegały dalszej intensyfikacji. Od 2020 r. Ankara zmieniła dotychczasową strategię w walce z Kurdami włączając nowoczesne lotnictwo wsparte dronami Bayraktar TB2. Obszarem o dużym nasileniu akcji zbrojnych TSK w tym czasie stały się góry Sindżaru, gdzie aktywność bojowników wciąż była wysoka. Skala walk na tym terenie zwróciła uwagę społeczności międzynarodowej, gdyż Organizacja Narodów Zjednoczonych przygotowała plan stabilizacji regionu, który wsparły Stany Zjednoczone, RIK oraz iracki rząd. Projekt zakładał zwiększenie obecności wojsk pokojowych oraz umożliwienie powrotu jazydzkim migrantom, którzy uciekli podczas konfliktu z ISIL. Turcja jednak wypowiadała się

⁴³ *Erdogan condemns attack on Turkish diplomats in Erbil*, The Republic of Türkiye Directorate of Communications, 17.07.2019, <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/erdogan-condemns-attack-on-turkish-diplomats-in-erbil>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴⁴ Na uwagę zasługuje również fakt, że Karayılan oskarżony został o przemyt i handel narkotykami na dużą skalę; *Turkish forces advance on PKK headquarters in northern Iraq to eradicate leadership*, D.S., 05.07.2019, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2018/06/05/turkish-forces-advance-on-pkk-headquarters-in-northern-iraq-to-eradicate-leadership>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴⁵ N. Martin, *Turkey launches air strike on Iraqi Kurdistan*, Deutsche Welle, 19.07.2019, <https://www.dw.com/en/turkish-jets-bomb-iraqi-kurdistan-after-diplomat-killing/a-49644409>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

sceptycznie na temat tego przedsięwzięcia, gdyż obszar ten cechowała duża aktywność PKK oraz szyickich bojówek Sił Mobilizacji Ludowej (PMF) wspieranych przez Iran⁴⁶. Głos w sprawie zabrał prezydent Erdoğan, który zadeklarował, że Ankara „nie dopuści do przekształcenia Sindżaru w drugi Kandil” oraz wyraził gotowość do prowadzenia kolejnych ataków TSK wymierzonych w kurdyjskich terrorystów⁴⁷. Dodatkowo w maju 2020 r. Hulusi Akar, turecki minister obrony narodowej w latach 2018-2023, oświadczył, że od początku roku udało się zneutralizować 1458 bojowników PKK w Iraku i Syrii, co pokazuje dużą determinację oraz skalę zaangażowania Turcji w walkach na tym obszarze⁴⁸.

Jak już wspomniano, kluczowym elementem relacji turecko-kurdyjskich był handel ropą naftową. Surowiec ten był przesyłany rurociągiem Kirkuk–Ceyhan i stanowił ważną gałąź dochodów RIK. Według danych z 2021 r. Irbil dziennie eksportował około 457 tysięcy baryłek, a w skali roku ponad 151 milionów baryłek zostało przetransportowanych do Turcji, co przełożyło się na zysk w wysokości 3,870 miliarda dolarów⁴⁹. Wydobywanie kurdyjskiej ropy w 2022 r. odnotowało spadek do około 400 tysięcy baryłek dziennie, jednakże poważne komplikacje pojawiły się w marcu 2023 r.⁵⁰ W tym czasie Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC) wydała rozstrzygnięcie arbitrażowe w sprawie pozwu wniesionego przez rząd iracki w 2014 r., dotyczącego legalności przesyłu surowców energetycznych przez rurociąg Kirkuk–Ceyhan bez zgody władz w Bagdadzie. Zgodnie z postanowieniami tej organizacji strona turecka została zobowiązana do wstrzymania wszystkich dotychczasowych kontraktów na kurdyjską ropę oraz wypłacenia irackim władzom federalnym odszkodowań w wysokości 1,5 miliarda dolarów⁵¹. Warto podkreślić, że wydarzenie to wzmocniło międzynarodową pozycję Bagdadu, który zdegradował Irbil do rangi drugorzędnego partnera politycznego Turcji w Iraku.

⁴⁶ W. van Wilgenburg, *Iraqi Kurds Could Facilitate and Mediate in PKK-Turkish Peace Process*, 18.05.2025, Fikra Forum, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iraqi-kurds-could-facilitate-and-mediate-pkk-turkish-peace-process>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

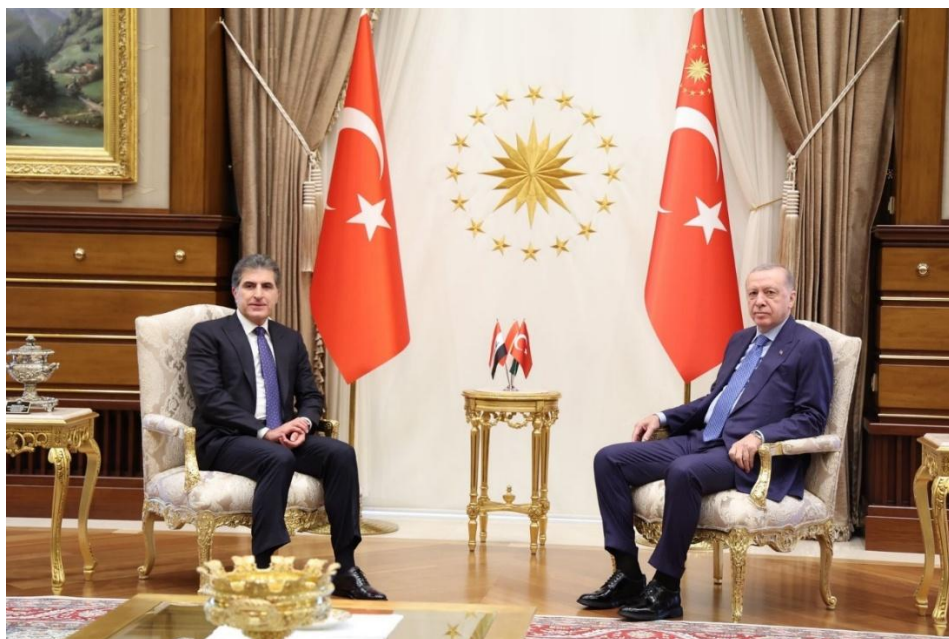
⁴⁷ *Erdogan threatens anti-PKK operation in Iraq's disputed Sinjar*, Kurdistan24, 21.01.2021, <https://www.kurdistan24.net/en/story/383822/Erdogan-threatens-anti-PKK-operation-in-Iraq's-disputed-Sinjar>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴⁸ *Turkey: Over 1,400 militants "neutralized" in North of Iraq and Syria in 2020*, Kurdistan24, 25.05.2020, <https://www.kurdistan24.net/en/story/382487>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁴⁹ *KRG Oil Sales and Revenues in 2021*, DRAW, 03.02.2022, <https://drawmedia.net/news/kurdistan/9601-kr-g-oil-sales-and-revenues-in-2021>, (dostęp: 22.07.2026 r.); *Iraqi Energy Sector 2021: Year in Review*, Iraqi Oil Report, 14.01.2022, <https://www.iraqoilreport.com/this-week/iraq-energy-sector-year-in-review-44358/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁵⁰ N. Jaff, *KRG Oil and the Slipping Dream of Financial Independence*, Fikra Forum, 06.04.2023, <https://www.washingtoninstitute.org/pdf/view/18048/en>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁵¹ *Iraq v. Turkey*, ICC Case No. 20273/AGF/ZF/AYZ/ELU, Międzynarodowa Izba Handlowa, <https://jsumundi.com/fr/document/decision/en-the-republic-of-iraq-v-1-the-republic-of-turkey-and-2-botas-petroleum-pipeline-corporation-reconstitution-of-the-tribunal-pending-friday-1st-january-2021>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Grafika 3: Zdjęcie ze spotkania prezydentów Erdoğan i Barzaniego 9 października 2025 r.

Źródło: *President Nechirvan Barzani meets with President Recep Tayyip Erdoğan*, Kurdistan Regional Presidency, 09.10.2025⁵²

Zwrot w relacjach turecko-irackich

Pierwszą oznaką zachodzących zmian w bilateralnych stosunkach Ankary i Bagdadu było tajne spotkanie wysokiej rangi oficjeli państwowych, które miało miejsce w sierpniu 2023 r. i marcu 2024 r.⁵³ Zasadniczym celem tego zebrania było ustalenie nowych ram współpracy pomiędzy aktorami, a w szczególności wypracowanie wspólnego stanowiska w sprawie polityki bezpieczeństwa. Wydarzenia te miały przygotować podłoże pod oficjalną wizytę prezydenta Erdoğan, zaplanowaną na 22 kwietnia 2024 r. O wyjątkowym charakterze tej podróży świadczy fakt, że był to pierwszy raz od 13 lat, kiedy prezydent Turcji odwiedził Irak. Efektem rozmów pomiędzy głowami państw stało się podpisanie wielopłaszczyznowego memorandum porozumienia. Zakres tej umowy objął 26 najważniejszych aspektów nowego wymiaru bilateralnej kooperacji, w tym kwestie takie jak: porozumienie o współpracy strategicznej w dziedzinie wojskowości, współpracę gospodarczą na poziomie ministerialnym

⁵² <https://presidency.gov.krd/en/president-nechirvan-barzani-meets-with-president-recep-tayyip-erdogan-1/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁵³ M. Altunışık, D. Göçer, *Balancing Security and Diplomacy: Turkey's Dual-Track Policy Towards Iraq*, *Stimson*, 25.04.2025, <https://www.stimson.org/2025/balancing-security-and-diplomacy-turkeys-dual-track-policy-towards-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

obejmującą produkcję uzbrojenia, inwestycje rozwojowe, projekty infrastrukturalne, turystykę, a także zawarcie umowy między tureckimi i irackimi instytucjami religijnymi⁵⁴.

Kluczowym ustaleniem było uregulowanie przepływu wody przez górny bieg Tygrysu i Eufratu. Spory Ankary i Bagdadu o budowę tam na tych rzekach sięgają lat 80. i Anatolijskiego Projektu Południowo-Wschodniego (GAP). Założeniem przedsięwzięcia była regulacja terenu oraz budowa sieci tam i hydroelektrowni⁵⁵. Należy zaznaczyć, że podczas prac wysiedlano m.in. lokalną ludność kurdyjską. Dodatkowym benefitem GAP z perspektywy Turcji było uzyskanie przewagi w walce z bojownikami PKK, skutecznie blokując im dostęp do zaplecza militarnego na obszarach wiejskich. Turcja, dzięki regulacji górnego biegu Tygrysu i Eufratu, posiada geostrategiczną przewagę nad państwami w dolnych partiach rzek. Turecka kontrola nad tym zasobem wywołała napięcia już w latach 90., kiedy to strona iracka zagroziła zbombardowaniem zapory im. Atatürka. Kryzys w relacjach nasilił się ponownie w 2018 r., kiedy Ankara zaczęła napełniać zbiornik w Hasankeyf⁵⁶. Zgodnie z ustaleniami z 2024 r. Turcja i Irak mają współpracować w zakresie zarządzania zasobami wodnymi oraz irygacji⁵⁷. Projekt ten jest w stanie zakończyć długotrwały konflikt o kontrolę nad Tygrysem i Eufratem.

Podczas kwietniowej wizyty w Iraku Recep Tayyip Erdoğan odwiedził również Irbil, jednak wyraźnie widoczna była różnica w sposobie, w jaki turecki przywódca odnosił się do dawnego kurdyjskiego sojusznika i nowego partnera z Bagdadu. Przede wszystkim charakter porozumień zawartych przez prezydenta Turcji z premierem Muhammadem Sziją as-Sudanim, przewyższa rangą deklaracje o podtrzymywaniu współpracy gospodarczej z Nechirvanem Barzanim. Dodatkowo fakt, że turecka głowa państwa najpierw odwiedziła Bagdad, a dopiero później Irbil symbolizuje zwrot w dotychczasowym układzie sojuszniczym. Powitanie Erdoğan na irackim lotnisku odbyło się z najwyższymi honorami, z salwą z karabinów i odśpiewaniem hymnu Turcji⁵⁸. Przewartościowanie w relacjach turecko-kurdyjskich było widoczne również podczas wizyty prezydenta RIK w Ankarze w październiku 2025 r.

⁵⁴ INA: *The MOUs signed between Iraq and Turkey*, Iraqi News Agency, 22.04.2024, <https://ina.iq/en/politics/32361-ina-the-mous-signed-between-iraq-and-turkey.html>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁵⁵ W. Repetowicz, *Wojny wodne. Mezopotamia w ogniu?* [ANALIZA], Defence24, 07.10.2018, <https://defence24.pl/geopolityka/wojny-wodne-mezopotamia-w-ogniu-analiza>, (dostęp: 24.09.2026 r.).

⁵⁶ Warto podkreślić, że podczas budowy tamy zalano miasto liczące 12 tysięcy lat; *Turkey halts filling Tigris dam after Iraq complains of water shortages*, Arab News, <https://www.arabnews.com/middle-east/turkey-halts-filling-tigris-dam-after-iraq-complains-of-water-shortages-1317726>, (dostęp: 24.09.2026 r.).

⁵⁷ *Iraq, Turkey activate water pact in bid to turn dispute into cooperation*, The Arab Weekly, 26.07.2026, <https://the arabweekly.com/iraq-turkey-activate-water-pact-bid-turn-dispute-cooperation>, (dostęp: 24.09.2026 r.).

⁵⁸ *Turkish President Erdogan makes rare state visit to Iraq*, Le Monde, 22.04.2024, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/04/22/turkish-president-erdogan-makes-rare-state-visit-to-iraq_6669164_4.html?srsltid=AfmBOopKbE2Vy5NuzTdEUtLTvx9Y97ehNJdqv0yX4sFIOMf2tmhZ, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Wydarzenia te, w połączeniu z ogłoszonym w maju 2025 r. samorozwiązaniem PKK, przyczyniły się do osłabienia pozycji sojuszu Ankary z irackimi Kurdami na rzecz pogłębienia współpracy z władzami federalnymi Iraku.

Kluczowym elementem nowego porozumienia turecko-irackiego były kwestie dotyczące polityki bezpieczeństwa. Bagdad przede wszystkim uznał PKK za organizację terrorystyczną i zobowiązał się do intensyfikacji działań mających na celu ograniczenie działalności tego ugrupowania⁵⁹. Dodatkowo wypracowano porozumienie warunkujące obecność wojsk tureckich na terytorium Iraku. Szczególną rolę odegrała baza TSK w Baszice, która ma zostać przekształcona we wspólne centrum szkoleniowe pod kontrolą irackich władz federalnych⁶⁰.

Przełomowym osiągnięciem z perspektywy stosunków między aktorami było utworzenie Wspólnego Centrum Koordynacji Bezpieczeństwa w Bagdadzie. Instytucja ta ma za zadanie przeciwdziałać zagrożeniom terrorystycznym oraz wzmocnić zdolności obronne irackiej armii we współpracy z TSK⁶¹. Współpracę w zakresie polityki bezpieczeństwa obu państw wzmacniają kontrakty na produkcję uzbrojenia oraz wymiana technologii wojskowych. Turecki przemysł zbrojeniowy odgrywa istotną rolę na bliskowschodnim rynku militarnym, a Irak chcąc zwiększyć swoje zdolności obronne, zdecydował się w 2026 r. zakupić 20 jednostek systemów obrony powietrznej⁶². Zainteresowanie Bagdadu tym konkretnym sprzętem wynika z bycia krajem przyfrontowym w wojnie Iranu z Izraelem i USA oraz z chęci zapobiegania zagrożeniu ostrzału raketowego i dronowego. Na uwagę zasługuje również fakt, że w 2025 r. Ankara zdecydowała się na budowę fabryki amunicji artyleryjskiej w Iraku. W tym nowoczesnym zakładzie mają być produkowane pociski kalibru 155 mm oraz amunicja moździerzowa o kalibrach 81 i 120 mm⁶³.

⁵⁹ *Turkey's Erdogan meets Iraq PM for talks on water, security and trade*, AJ, 22.04.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/22/turkeys-erdogan-meets-iraq-pm-for-talks-on-water-security-and-trade>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶⁰ N. Tanrıverdi Yaşar, *From Frontline to Central Regional Node: Turkey's Recalibration of its Regional Strategy in Iraq*, Stiftung Wissenschaft und Politik, 2.10.2025, <https://www.swp-berlin.org/publikation/from-frontline-to-central-regional-node-turkeys-recalibration-of-its-regional-strategy-in-iraq>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶¹ *Turkey, Iraq sign agreement on military, security, counter-terrorism cooperation*, The Arab Weekly, 16.08.2024, <https://the arabweekly.com/turkey-iraq-sign-agreement-military-security-counter-terrorism-cooperation>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶² *Iraq buys 20 Turkish air defense systems after war left Baghdad's skies 'filled with drones'*, Türkiye Today, 7.05.2026, <https://www.turkiyetoday.com/region/iraq-buys-20-turkish-air-defense-systems-after-war-left-baghdads-skies-filled-with-dr-3219545>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶³ *Türkiye Supports Iraq's Strategic Autonomy with Establishment of an Artillery Ammunition Production Plant*, Global Defense News, 29.04.2025, <https://www.armyrecognition.com/archives/archives-land-defense/defense-news-army-2025/tuerkiye-supports-iraqs-strategic-autonomy-with-establishment-of-an-artillery-ammunition-production-plant>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Istotnym projektem służącym pogłębieniu współpracy gospodarczej pomiędzy stroną turecką i iracką jest *The Development Road Project*. Przedsięwzięcie to zakłada utworzenie 1200 km nowoczesnych dróg umożliwiających sprawny transport dóbr z południowego portu w Al-Faw do przygranicznej miejscowości Ovaköy. Inwestycja nie tylko wpłynie na stosunki handlowe, ale również przyczyni się do dalszego zbliżenia politycznego Ankary i Bagdadu⁶⁴. Deklaracja tureckich polityków o uproszczeniu procedur celnych na granicy z Irakiem, w połączeniu z *Development Road Project* może stanowić przełom w wymianie towarowej z Bliskiego Wschodu do Turcji. Strona turecka również dąży do zwiększenia swojej aktywności finansowej na nowym szlaku transportowym. Poprzez zachęcanie tureckich firm branży przemysłowej Ankara chce zwiększyć swoje udziały na irackim rynku wewnętrznym⁶⁵.

Szanse i zagrożenia dla współpracy turecko-irackiej

Dążenia Turcji do zbliżenia relacji z Irakiem wynikają z chęci samodzielnego kreowania ładu regionalnego. Realizacja wizji podporządkowania gospodarczego i militarnego sąsiadów ma zagwarantować stronie tureckiej maksymalizację siły na Bliskim Wschodzie. Ten obszar jednak cechuje się zmiennością polityczną, która może stanowić zarówno szansę na umocnienie, jak i zagrożenie dla pozycji Turcji w Iraku. Kluczowym czynnikiem mogącym zdefiniować skalę sukcesu sojuszu turecko-irackiego jest ludność kurdyjska. Dodatkowo, długoterminowa i wieloetapowa strategia prezydenta Erdoğan może zostać zablokowana przez aspiracje innych graczy regionalnych.

Szanse na wzmocnienie sojuszu Turcji i Iraku

Utrzymywanie bliskich relacji z Bagdadem stanowi ważny element polityki AKP. Z perspektywy potencjalnych szans umożliwiających strategiczne wykorzystanie sojuszu turecko-irackiego należy wymienić dwa elementy. Pierwszym z nich jest zmarginalizowanie roli Kurdów w regionie. Przejawia się to chociażby poprzez wykluczenie RIK z najważniejszych projektów rozwoju infrastruktury np. *Development Road Project*. Dodatkowo Ankara planuje otworzyć drugie przejście graniczne z Irakiem, które będzie poza kontrolą

⁶⁴ N. Tanrıverdi Yaşar, *From Frontline ...*

⁶⁵ Ibidem.

władz kurdyjskich. Drugim zaś byłoby zbliżenie się do osiągnięcia statusu interkontynentalnego hubu energetycznego przez Turcję.

Zwrot w stosunkach Turcji z RIK i irackimi władzami federalnymi jest wyrazem przeświadczenia tureckich decydentów o umocnieniu się pozycji Bagdadu względem Irbilu. Dodatkowo w maju 2025 r. PKK, po apelu jej ideowego przywódcy Abdullaha Öcalana, dokonała samorozwiązania⁶⁶. Choć rozbrajanie kurdyjskich bojowników wciąż pozostaje kwestią nierozwiązaną, to utrata zaplecza terytorialnego, kapitulacja na froncie ideowym i osłabienie pozycji w regionie, obniżają ryzyko ataków zorganizowanych ruchów powstańczych Kurdów w przyszłości.

Spadek rangi Irbilu w stosunkach z Ankarą obrazują relacje pomiędzy liderami. Prezydent Erdoğan podczas spotkania z Masrourem Barzanim w styczniu 2025 r. podkreślił, że niezaangażowanie się irackich Kurdów w wewnętrzny konflikt syryjski jest konieczne dla zachowania ładu regionalnego⁶⁷. Lider AKP może pozwolić sobie na dyktowanie warunków RIK ze względu na swoją silną pozycję gospodarczą i militarną na tym obszarze. Dominacja ekonomiczna i zbrojna nad Irbilem, w połączeniu z zacieśnianiem więzi z Bagdadem, umożliwia stronie tureckiej dalsze ograniczanie kurdyjskich aspiracji. Ankara konsekwentnie dąży do zmniejszenia roli odgrywanej przez Kurdów w polityce bliskowschodniej, co wynika z dążenia do zwalczania bojowników PKK. Należy zauważyć, że obecne *status quo*, w którym pozycja ludności kurdyjskiej w Turcji, Syrii i Iraku spada, jest korzystna dla strony tureckiej. Utrzymywanie tych nastrojów społecznych wśród Kurdów może przyczynić się do zahamowania lub ograniczenia ich działalności zbrojnej. Prezydent Erdoğan spełniając ten cel, we współpracy z władzami irackimi i syryjskimi, doprowadzi do zminimalizowania działalności PKK.

Z perspektywy tureckiej ambicji osiągnięcia statusu interkontynentalnego hubu energetycznego, bliskie relacje z Irakiem stają się kluczowym atutem. Wizja ta zakłada bowiem podwyższenie statusu ekonomicznego Turcji poprzez stanie się światowym graczem w handlu paliwem. Państwo to nie posiada wystarczająco dużych złóż, jednakże wykorzystując skutecznie swoje położenie geograficzne Ankara może odegrać kluczową rolę w

⁶⁶ M. Nashed, *Kurdish leader Ocalan told the PKK to disband, it did: Here's what to know*, AJ, 13.05.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/5/13/kurdish-leader-ocalan-told-the-pkk-to-disband-it-did-heres-what-to-know>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶⁷ *Erdogan meets Iraqi Kurdish leader on ties, regional issues (Republic of China)*, The Republic of Türkiye Directorate of Communications, 08.01.2025, https://www.iletisim.gov.tr/english/dis_basinda_turkiye/detay/erdogan-meets-iraqi-kurdish-leader-on-ties-regional-issues, (dostęp: 22.07.2026 r.).

pośrednictwie⁶⁸. Bogaty w złoża surowców energetycznych Bliski Wschód, chcąc eksportować swoje produkty na rynki o dużym popycie, np. do państw UE, będzie musiał wysyłać je przez Turcję. Natomiast z perspektywy Iraku sytuacja ta umożliwia zwiększenie wolumenu eksportowanej ropy naftowej w skali globalnej, ponieważ ze względu na trudną rzeźbę terenu ma on ograniczone możliwości handlu tymi zasobami. Dodatkowo port w Basrze wymaga dużych nakładów pracy, aby móc obsłużyć dużą ilość transportowanego surowca. Wobec tego droga lądowa jest obecnie jedynym skutecznym rozwiązaniem dla Iraku, a stałe kontrakty na sprzedaż ropy naftowej do Turcji otworzą przed decydentami politycznymi w Bagdadzie wiele nowych możliwości zagospodarowania zysków handlowych.

Grafika 4: Poglądowa mapa szlaków energetycznych Turcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Retting, *The Syrian Pipeline Game: How Turkey's Plans Affect Israel's Regional Ambitions*, Begin-Sadat Center for Strategic Studies, 13.01.2025⁶⁹

⁶⁸ M. Avcioğlu, *Türkiye has become key energy hub, actor for peace: Erdogan*, 22.05.2026, AA, <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-has-become-key-energy-hub-actor-for-peace-erdogan/3945885>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁶⁹ <https://besacenter.org/the-syrian-pipeline-game-how-turkeys-plans-affect-israels-regional-ambitions/>, (dostęp: 09.07.2026 r.). A. Nazli, *Turkey confirms it expects 1.3 bcm of Turkmen gas flows by end-2025*, 24.02.2024, <https://www.intellinews.com/turkey-confirms-it-expects-1-3-bcm-of-turkmen-gas-flows-by-end-2025-368749/> (dostęp: 09.07.2026 r.), *Turkey Eyes Breakthrough in Eastern Mediterranean Standoff*, Geopolitical Futures, 29.08.2025 r., <https://geopoliticalfutures.com/turkey-eyes-breakthrough-in-eastern-mediterranean-standoff/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Grafika 4 prezentuje przybliżony układ szlaków energetycznych Turcji. W tym układzie Irak stanowi jedno z kluczowych ogniw tureckiego łańcucha dostaw. Obecność strony irackiej w tej strategii jest istotna ze względu na zasobność złóż oraz wyjątkowe położenie geograficzne. Państwo to jest kluczem do utworzenia połączenia turecko-katarskiego sojuszu militarno-energetycznego. Z perspektywy Ankary utrzymywanie bliskich więzi z Irakiem otwiera wiele nowych możliwości finansowych w zakresie handlu paliwem. Dzięki zacieśnionej współpracy Turcji i Iraku wzrosło również prawdopodobieństwo utworzenia nowych szlaków transportowych, poza funkcjonującym już rurociągiem Kirkuk-Ceyhan. Turcja dąży również do rozbudowy irackiej infrastruktury, co dobrze obrazuje *The Development Road Project*. Pogłębianie się współpracy obu aktorów może przyspieszyć osiągnięcie statusu interkontynentalnego hubu przez stronę turecką. Przez dekady import irackiej ropy wydawał się być procesem trudnym, jednakże obecnie Irak potrzebuje krajów takich jak Turcja, które pomogą mu zwiększyć zyski z handlu paliwem. Oba kraje zatem czerpią szerokie korzyści z pogłębienia wymiarów bilateralnej współpracy politycznej i gospodarczej.

Społeczność Turkmenów jest dodatkowym ważnym elementem tureckiej dyplomacji w Iraku. Ludność ta zamieszkuje północnowschodnie i północnozachodnie obszary kraju, posługuje się językiem zbliżonym do tureckiego i swymi korzeniami sięga czasów Imperium Osmańskiego. Ankara zwróciła uwagę na sytuację tej mniejszości etnicznej już w latach 90. podczas starć turkmeńskich oddziałów z kurdyjskimi partyzantami. Turcja wspierała też działalność Irackiego Frontu Turkmeńskiego, będącego adwokatem interesów Turkmenów w Iraku⁷⁰. Sympatia Turków do swoich pobratymców z południa napotyka jednak pewne ograniczenia wynikające z wewnętrznych podziałów społeczeństwa na sunnitów i szyitów. Turkmeni szyiocy zamieszkujący region Tall Afar doświadczyli większych prześladowań ze strony ISIL niż lokalna populacja sunnitów⁷¹. Niszczono szyickie meczety, a w samym Tall Afar powstała pierwsza szkoła prowadzona przez samozwańczy kalifat. Warto podkreślić, że dyrektorem tej placówki był Turkmen, co potwierdza rozłam w tym społeczeństwie⁷².

Wojna z radykalnymi islamistami oraz niejednoznaczna postawa Turcji w trakcie konfliktu, przyczyniły się do pogłębienia podziałów wśród Turkmenów. Część z nich, głównie

⁷⁰ S. Cengiz, *Turkiye's Iraq policy gives Turkmen minority a new voice*, Arab News Japan, 26.04.2026, <https://www.arabnews.jp/en/opinion/turkiyes-iraq-policy-gives-turkmen-minority-a-new-voice-168963>, (dostęp: 30.09.2026 r.).

⁷¹ *Turkmen in Iraq*, Minority Rights Group, <https://minorityrights.org/communities/turkmen/>, (dostęp: 04.10.2026 r.).

⁷² A.T. Al-Hammood, *Iraqi Turkmen : the controversy of identity and affiliation*, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2021, <https://collections.fes.de/publikationen/ident/fes/18225>, (dostęp: 04.10.2026 r.).

reprezentowana przez szyitów, pozostaje nieufna wobec współpracy z Ankarą. Sunnici zaś dostrzegają możliwości zwiększenia własnych korzyści na współpracy z Turcją, która oferuje liczne przywileje jak np. preferencyjne mieszkanie podczas stałego pobytu. Strona turecka dąży bowiem do zwiększenia swojej obecności na obszarach zamieszkiwanych przez Turkmenów. Dyplomacja AKP w tym zakresie oparła swoją strategię na 2 filarach: wsparciu politycznym i ekspansji gospodarczej. Udzielanie poparcia dla sprawy turkmeńskiej było ważnym elementem strategii Erdoğan w Iraku. Turecki prezydent pokazał to podczas swojej wizyty w tym państwie w kwietniu 2024 r., kiedy to spotkał się z przedstawicielami Frontu Turkmeńskiego i podkreślił chęć zacieśniania więzi ekonomicznych z regionem⁷³. Ponadto zwycięstwo Mohammeda Samana Aghi, przedstawiciela Turkmenów w wyborach lokalnych w Kirkuku, umożliwiło tej mniejszości na podwyższenie swojego statusu politycznego. Fakt ten otwiera wiele nowych możliwości do zacieśniania współpracy na linii Ankara – iraccy Turkmeni⁷⁴.

Współpraca gospodarcza pomiędzy aktorami polega przede wszystkim na pomocy rozwojowej. Turcja pomogła w rekonstrukcji zniszczonej przez wojnę infrastruktury na obszarach zamieszkałych przez ludność turkmeńską⁷⁵. Zobowiązała się również do pomocy podczas katastrof naturalnych i innych kryzysów. Na uwagę zasługuje fakt, że *Development Road Project* został celowo zaplanowany tak, aby uwzględniać tereny turkmeńskie⁷⁶. Zadaniem tego zabiegu jest nie tylko rozbudowa regionalnej sieci infrastrukturalnej, ale również zwiększenie obecności gospodarczej Turcji w tej części Iraku. Połączenie silnej współpracy Turków z Turkmenami, wraz z umocnieniem pozycji politycznej tej mniejszości i projektów rozwojowych, umożliwi Ankarze pozyskanie stałego partnera do współpracy oraz poszerzenie swojej strefy wpływów.

Zagrożenia dla sojuszu turecko-irackiego

Na drodze do pogłębiania więzi z Bagdadem Ankara napotyka geopolityczne bariery. Republika Turcji poprzez zbliżenie polityczne, gospodarcze i militarne z Bagdadem aktywnie kreuje swoją strefę wpływów. Rozszerzanie tureckiego obszaru kontroli na państwa

⁷³ A.M. Ghareeb, *Turkish president's historic visit to Iraq marks turning point: Turkmen Front head*, A.A. 27.04.2024, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkish-presidents-historic-visit-to-iraq-marks-turning-point-turkmen-front-head/3203675>, (dostęp: 04.10.2026 r.).

⁷⁴ S. Cengiz, *Turkiye's Iraq policy gives Turkmen minority a new voice*, Arab News Japan, 26.04.2026, <https://www.arabnews.jp/en/opinion/turkiyes-iraq-policy-gives-turkmen-minority-a-new-voice-168963>, (dostęp: 04.10.2026 r.).

⁷⁵ A.T. Al-Hammood, *Iraqi Turkmen...*

⁷⁶ S. Cengiz, *Turkiye's Iraq...*

bliskowschodnie niesie za sobą ryzyko wejścia w konflikt z innymi mocarstwami. Irak jest bowiem terenem, na którym ścierają się trzy wizje ładu regionalnego: turecka, irańska i izraelska. Każda eskalacja napięć i ewentualne starcie się ambicji tych państw przyniesie negatywne skutki dla bezpieczeństwa wewnętrznego strony irackiej. Starcie tureckiej wizji kształtu ładu regionalnego z ambicjami innych mocarstw stanowi wyzwanie dla polityków AKP. Na szczególną uwagę zasługuje wojna irańsko-izraelska z udziałem Stanów Zjednoczonych, której eskalacja może doprowadzić do rozszerzenia działań zbrojnych na terytorium Iraku.

Z perspektywy Iranu utrzymanie silnej pozycji w Iraku jest kluczowym elementem kreacji pozycji państwa w regionie. Po utracie wpływów w Syrii i osłabieniu Hezbollahu w Lewancie sieć układów politycznych Islamskiej Republiki osłabła. Strona irańska nawiązała przyjazne stosunki z Bagdadem po upadku reżimu Saddama Husajna, opierając relacje na podłożu religijnym. Polityczne zbliżenie możliwe było dzięki wzmocnieniu pozycji szyitów w irackim systemie wewnętrznym⁷⁷. Wraz z dryfem władz federalnych Iraku w stronę Turcji irańska strefa wpływów ulegnie osłabieniu. Należy jednak podkreślić, że strona iracka w tym układzie nie jest jedynie marionetką, lecz również posiada własne ambicje, a jej decydenci polityczni dokonują racjonalnych kalkulacji geostrategicznych podczas doboru odpowiedniego partnera do współpracy. Zwrot w kierunku kooperacji z Turcją przez irackich szyitów wynika zasadniczo z możliwości czerpania większych korzyści finansowych przez Bagdad. Czynniki ten może przełożyć się na bardziej konfrontacyjny stosunek Islamskiej Republiki do Turcji. Strona irańska będzie dążyć do utrzymywania Iraku w swojej orbicie politycznej. Prawdopodobieństwo otwartej wojny pomiędzy Turcją a Iranem jest niskie, natomiast konflikt ten może być oparty o kwestie gospodarcze i energetyczne. Hipotetyczny scenariusz użycia przez Teheran swoich wciąż silnych wpływów w Bagdadzie, w celu bojkotu tureckich inwestycji i ograniczenia eksportu ropy naftowej, byłby dla Ankary negatywny oraz mógłby powstrzymać ambicje o interkontynentalnym hubie energetycznym.

Izrael prowadzi politykę bliskowschodnią zgodnie z nurtem realizmu ofensywnego. Agresywne działania Tel-Awiwu świadczą o braku poszanowania granic ze swoimi sąsiadami. Od wydarzeń z dnia 7 października 2023 r. i zamachu na ludność izraelską, państwo prowadzi nieustanną ofensywę wymierzoną w wiele nacji bliskowschodnich. Premier Benjamin Netanjahu kontynuuje ostrzał Południowego Libanu pod pretekstem zwalczania bojowników

⁷⁷ K. Robinson, *How Much Influence Does Iran Have in Iraq?*, Council of Foreign Relations, 18.10.2022, <https://www.cfr.org/articles/how-much-influence-does-iran-have-iraq>, (dostęp: 25.07.2026).

Hezbollahu, mimo zawarcia międzynarodowego porozumienia o zawieszeniu broni⁷⁸. Dodatkowo premier Izraela prowadzi konflikt z Palestyńczykami w Strefie Gazy oraz z Syryjczykami na Wzgórzach Golan⁷⁹.

W relacjach iracko-izraelskich dominuje wzajemna niechęć sięgająca czasów Zimnej Wojny. Należy podkreślić, że Bagdad *de iure* nie uznaje państwa Izrael, gdyż całkowicie popiera stronę palestyńską. Tel-Awiw również przejawia postawę agresywną w stosunku do Iraku, co dobrze obrazuje koncepcja „Wielkiego Izraela”⁸⁰. Choć ta radykalna idea pozostaje uznana za kontrowersyjną w dyskursie politycznym Izraela, to jednak wzrastające poparcie dla partii skrajnie prawicowych w tym państwie może doprowadzić do spopularyzowania ekspansjonistycznych wizji dyplomacji. Wydarzeniem, które wzbudziło wiele kontrowersji było sfotografowanie jednego z żołnierzy *Israeli Defense Forces* z naszywką na mundurze przedstawiającą zarys terytorialny „Wielkiego Izraela”⁸¹. Władze strony izraelskiej zareagowały krytycznie zakazując noszenia nieautoryzowanych oznaczeń przez funkcjonariuszy mundurowych. Jednak fakt wystąpienia tego zjawiska jest przejawem obecności ekstremistycznych poglądów syjonistycznych w strukturach armii⁸².

Z perspektywy Turcji ewentualny, choć w tym momencie mało prawdopodobny konflikt iracko-izraelski wpłynąłby negatywnie na potencjalną współpracę w przyszłości. Eskalacja napięć politycznych pomiędzy tymi trzema aktorami mogłaby pogrążyć region w destabilizacji, co jednoznacznie zaszkodziłoby tureckim interesom gospodarczym. Potencjalne zmierzenie się z siłami Izraela oznaczałoby nie tylko starcie się regionalnych ambicji Erdoğan i Netanjahu, ale też rozłam w NATO, gdyż Stany Zjednoczone zmuszone byłyby opowiedzieć się po jednej ze stron. Dodatkowo zniszczenia infrastrukturalne i ekonomiczne w Iraku są wizją, do której

⁷⁸ *Israel attacks Lebanon*, AJ, 15.07.2026, <https://www.aljazeera.com/tag/israel-lebanon/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁷⁹ *Israel and the Occupied Palestinian Territory*, Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/israel-and-the-occupied-palestinian-territory/report-israel-and-the-occupied-palestinian-territory/>, (dostęp: 22.07.2026 r.); M.M. Zafirov, *Israel and the new reality of buffer zones*, Atlantic Council, 10.07.2026, <https://www.atlanticcouncil.org/dispatches/israel-and-the-new-reality-of-buffer-zones/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁸⁰ Koncepcja ta została opracowana przez Teodora Herzla i zakłada utworzenie państwa żydowskiego sięgającego od Nilu, aż po Eufrat; E. Małoi, *Greater Israel: an Ongoing Expansion Plan for the Middle East and North Africa*, Middle East Political and Economic Institute, 06.06.2024, <https://mepei.com/greater-israel-an-ongoing-expansion-plan-for-the-middle-east-and-north-africa/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁸¹ R. David, *'Greater Israel' on Uniform: Map Covers Syria, Iraq, Jordan – Provocative Symbol or Just a Patch?*, International Business Times, 05.03.2026, <https://www.ibtimes.co.uk/greater-israel-patch-middle-east-tensions-1783265>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁸² *Israeli army bans radical 'Messiah' patch from uniforms after staying silent on 'Greater Israel' map*, The New Arab, 24.10.2024, <https://www.newarab.com/news/israeli-army-bans-radical-messiah-patch-uniforms>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

strona turecka nie może doprowadzić. Wobec tego Ankara powinna dążyć do łagodzenia napięć w stosunkach z Tel-Awiwem.

Potencjalne spory Turcji z Iranem i Izraelem o Irak stanowią mniejsze zagrożenie niż obecna sytuacja polityczna na Bliskim Wschodzie. Trwająca wojna sprzymierzonych sił izraelskich i amerykańskich z Iranem wpłynęła negatywnie na wewnętrzną sytuację w Bagdadzie. Z tureckiego punktu widzenia rozszerzenie się tego konfliktu o terytorium Iraku stanowi strategiczne zagrożenie. Obawy Ankary przed wciągnięciem strony irackiej w działania wojenne zademonstrował sam prezydent Erdoğan. Podczas wizyty Masroura Barzaniego w Stambule 9 maja 2026 r. lider AKP opowiedział się jednoznacznie po stronie Iraku i RIK, gdy w wyniku irańskiego ostrzału trafiono w Irbil⁸³.

Atak raketowy jednej ze stron to nie jedyna forma włączenia Bagdadu do trwającego konfliktu. Irak mógłby zostać wciągnięty do wojny za sprawą oddziałów Muqawama, działających w ramach Haszed Szaabi (PMF), których problemem jest kwestia lojalności wobec rządu. Ugrupowanie to jest szyicką milicją, która powstała w 2014 r. w celu zwalczania Państwa Islamskiego. Należy jednak zauważyć, że organizacja ta składa się z wielu pomniejszych jednostek, które posiadają zróżnicowany stopień autonomii. Część grup zostało już wcielonych do struktur irackiej armii, ale niektórzy bojownicy zostali uznani za powiązanych z irańską „osią oporu”⁸⁴. W trakcie wojny Izraela i USA z Iranem rozpowszechniona została informacja o rzekomym przekroczeniu granicy przez jednostki Haszed Szaabi i ich dołączeniu do walk po stronie Islamskiej Republiki. Wiadomość okazała się być nieprawdziwa, jednak istnieje ryzyko wystąpienia takiego zjawiska ze względu na zły odbiór Izraela wśród irackiego społeczeństwa. Z perspektywy Turcji oznaczałoby to zagrożenie dla interesów militarnych, gospodarczych i politycznych. Tel-Awiw w ramach akcji odwetowych za działalność Haszed Szaabi, mógłby atakować obiekty wojskowe w Iraku, podobnie jak robi to w południowym Libanie. W takiej sytuacji bazy irackie w Turcji stałyby się potencjalnymi celami ostrzałów IDF. Dodatkowo zaangażowanie Bagdadu w wojnę, w chwili, gdy kraj ten podnosi się ze zniszczeń poprzednich konfliktów, załamałoby płynność funkcjonowania tureckich biznesów.

⁸³ *Erdogan-Barzani meeting*, Ministry of the President's Office, 09.05.2026, <https://presoffministry.gov.mm/en/news/33947>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

⁸⁴ „Oś Oporu” to zbiór organizacji zbrojnych pozostających pod kontrolą Teheranu, których zadaniem jest prowadzenie działań zgodnych z narracją polityczną Islamskiej Republiki. W jej skład wchodzi m.in. Hezbollah, Hamas czy Huti; C. Schaer, *US-Iraq relations: Can Iran-allied militias be disarmed?*, DW, 14.07.2026, <https://www.dw.com/en/us-iraq-relations-can-iran-allied-militias-be-disarmed/a-77956078>, (dostęp: 22.07.2026 r.); *The <i>Muqawama</i> Doctrine*, The Washington Institute for Near East Policy, 13.11.2006, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/muqawama-doctrine>, (dostęp: 29.09.2026 r.).

Ostatecznie, choć destabilizacja pozycji władz federalnych w Bagdadzie mogłaby sprzyjać wzrostowi aktywności kurdyjskich ugrupowań politycznych i zbrojnych, scenariusz skoordynowanych działań separatystycznych Kurdów z Iraku, Turcji, Syrii i Iranu należy uznać za mało prawdopodobny. Ograniczają go zarówno zróżnicowane interesy poszczególnych społeczności kurdyjskich, jak i zmieniająca się sytuacja polityczna w regionie. Istotne znaczenie ma w tym kontekście porozumienie między Syryjskimi Siłami Demokratycznymi (SDF) a władzami w Damaszku, zakładające integrację kurdyjskich struktur wojskowych i administracyjnych z instytucjami państwowymi Syrii, a także proces dialogu między władzami Turcji a Partią Pracujących Kurdystanu (PKK). Dodatkowo ewentualna próba uzyskania przez kurdyjskie ugrupowania separatystyczne wsparcia ze strony Izraela mogłaby doprowadzić do zacieśnienia współpracy państw regionu oraz innych aktorów politycznych sprzeciwiających się zmianom terytorialnym i destabilizacji istniejącego porządku. W konsekwencji rozszerzenie działań zbrojnych na terytorium Iraku mogłoby zwiększyć napięcia wokół kwestii kurdyjskiej, jednak nie musi prowadzić do powstania ponadnarodowego sojuszu separatystycznego. Dla Turcji hipotetyczne pojednanie i dążenie do wspólnego celu Kurdów, z co najmniej dwóch państw, stanowi geopolityczne zagrożenie. Chęć zapobiegnięcia takiej sytuacji wyraził prezydent Erdoğan, który miał naciskać w pierwszych dniach wojny na amerykańskich polityków, by ci nie wykorzystywali oddziałów kurdyjskich w starciach z Iranem⁸⁵. Presja dyplomatyczna Ankarę okazała się skuteczna, gdyż obecnie (lipiec 2026 r.) nie odnotowano w tym konflikcie żadnych akcji zbrojnych ze strony Kurdów. Mimo wszystko strona turecka pozostaje świadoma ryzyka wystąpienia tego zjawiska w przyszłości.

Wnioski

Stosunki turecko-irackie w ostatnich dwóch dekadach przeszły długi proces przekształceń. Ankara skutecznie wykorzystwała dynamiczne przemiany polityczne na Bliskim Wschodzie do maksymalizacji własnych korzyści. Turcja, dzięki współpracy z Irakiem, osiągnęła dwa strategiczne cele – ograniczenie roli Kurdów oraz zwiększenie obecności gospodarczej i militarnej w regionie. Przekształciła początkowe obawy związane ze zwiększeniem roli szyitów w wewnętrznym systemie politycznym w zbliżenie z Irbilem. Dzięki temu zabezpieczyła stałe dostawy paliwa, wzrost tureckich inwestycji oraz poszerzenie

⁸⁵ Turkey 'prevented Kurdish invasion' of Iran during Israeli-US war, Middle East Eye, 09.07.2026, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-prevented-kurdish-invasion-iran-aimed-toppling-government-during-israeli-us-war>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

współpracy w zakresie bezpieczeństwa. Gdy RIK przestał być jedynym rozważanym partnerem, prezydent Erdoğan dokonał zwrotu w relacjach z władzami federalnymi. Za sprawą tego manewru nie tylko zyskał nowego partnera w postaci rządu centralnego, ale także umocnił pozycję państwa na arenie regionalnej.

Bliskie więzi z Bagdadem umożliwiły Ankarze poszerzenie strefy wpływów na Bliskim Wschodzie. Świadczyć mogą o tym zarówno liczne kontrakty na dostawy surowców energetycznych, jak i rozbudowana sieć baz wojskowych, wykorzystywanych do monitorowania aktywności bojowników PKK i prowadzenia przeciwko nim operacji. Stanowi to istotny instrument tureckiego *hard power* w Iraku. Dodatkowo Turcja zaangażowała się w wiele projektów rozbudowy irackiej infrastruktury. Inwestycje takie jak Projekt Drogi Rozwoju są korzystne obustronnie i poza utworzeniem sprawnego połączenia z Zatoką Perską gwarantują Turcji wzrost nowych kontraktów dla krajowych przedsiębiorstw budowlanych.

Sojusz z Irakiem jest w stanie umocnić pozycję regionalną i międzynarodową Turcji. Gdy więzi ulegną dalszemu pogłębieniu, strona turecka zrealizuje swoje najważniejsze cele strategiczne względem Bagdadu. Wzrastająca rola Ankary w irackiej polityce zwiększa również szanse osiągnięcia statusu interkontynentalnego hubu energetycznego przez Turków. Dodatkowo współpraca turecko-iracka byłaby w stanie skutecznie wygasić zagrożenie kurdyjskich partyzantów. Prezydent Erdoğan będzie zatem dążył do utrzymania maksymalnie bliskich więzi gospodarczych, politycznych i militarnych z Irakiem. Jednocześnie Turcja, by zrealizować swoje cele, powinna monitorować stan stabilności wewnętrznej swojego południowowschodniego sąsiada. Warunek pokoju w Bagdadzie jest niezbędny, żeby Ankara była w stanie utrzymać tempo zaplanowanych inwestycji i zwiększyć swoje wpływy w tym kraju.

Tureckie związki z Irakiem obarczone są jednak ryzykiem pograżenia regionu w destabilizacji politycznej. Ścieranie się wizji ładu bliskowschodniego Turcji, Iranu i Izraela może doprowadzić do wzrostu napięć i intensyfikacji konfliktów pomiędzy aktorami. Strona iracka w tym wypadku jest traktowana jak trofeum, które przypadnie najsilniejszemu z graczy. Niepowodzenie Ankary w walce z Teheranem i Tel-Awiwem o wpływy w Bagdadzie byłoby w stanie wykluczyć dalszą realizację strategicznych celów strony tureckiej nad Tygrysem i Eufratem. Dodatkowo ryzyko rozszerzenia się wojny Izraela i USA z Iranem o terytorium Iraku również stanowi geopolityczne wyzwanie dla Prezydenta Erdoğan. Zarówno czynniki zewnętrzne jak i wewnętrzne są w stanie przyczynić się do włączenia strony irackiej do działań zbrojnych. Fakt bycia krajem przygranicznym w niestabilnym i konfliktowym regionie

potęguje obawy tureckich polityków o państwowe interesy w Bagdadzie. Turcja będzie zatem dążyć do podtrzymywania *status quo*, które obecnie jest dla niej korzystne ze względów dyplomatycznych i gospodarczych.

Autor: Oskar Kotlarczyk

Konsultant merytoryczny tekstu: dr Witold Repetowicz

Tekst powstał w ramach projektu Akademia Młodych Analityków

Bibliografia

Abramowitz M., *Remembering Turgut Özal: Some Personal Recollections*, Insight Turkey, 01.04.2013, <https://www.insightturkey.com/commentaries/remembering-turgut-ozal-some-personal-recollections>, (dostęp: 22.07.2026 r.)

Turkish President Turgut Özal wanted to annex Iraqi Kurdistan, Medya News, 06.09.2022, <https://medyanews.net/turkish-president-turgut-ozal-wanted-to-annex-iraqi-kurdistan/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

The US soldier with the hood on the head: The story behind, United World, 06.09.2024, <https://uwidata.com/36112-the-us-soldier-with-the-hood-on-the-head-the-story-behind/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Konstytucja Libanu z dnia 23.05.1926, Biblioteka Sejmowa, <https://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-liban/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Konstytucja Iraku z dnia 15.10.2005, Biblioteka Sejmowa, <https://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-irak/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

R. Jaboori, *Iraqi Sunnis' long struggle since Saddam*, 31.12.2013, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-25559872>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Al Rifai D., Ali M., *Who and where are the Kurds?*, Al Jazeera, 23.05.2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/5/23/who-and-where-are-the-kurds>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

TRT Kurdî, <https://trtkurdi.com.tr/zindi-tv>, (dostęp: 12.05.2026).

Cagaptay S., Evans T., *Turkey's changing relations with Iraq*, The Washington Institute for Near East Policy, nr. 12, 2012, <https://www.washingtoninstitute.org/media/3193>, (dostęp: 22.07.2026 r.)

Kurdistan President and Turkish Prime Minister open Erbil Int'l Airport and Turkish Consulate, The Insight International, 30.03.2011, <https://theinsightinternational.com/mismas/articles/misc2011/3/state4919.htm>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

M. Sukkarieh, *Iraqi Kurdistan: Turkey as economic leverage to pressure Baghdad*, Middle East Strategic Perspective, 14.07.2012, <https://mesp.me/2012/07/14/iraqi-kurdistan-turkey-as-economic-leverage-to-pressure-baghdad/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraq-Turkey oil pipeline bombed: officials, Reuters, 16.08.2013, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-oil-pipeline-idUSBRE97F0YD20130816/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey Exports to Iraq, Trading Economics, 05.2026, <https://tradingeconomics.com/turkey/exports/iraq>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish firms successful in iraq, Middle Eastern Business Intelligence, 02.06.2013, <https://www.meed.com/turkish-firms-successful-in-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

ERBIL 1,500 MW COMBINED CYCLE POWER PLANT, ENKA, <https://www.enka.com/portfolio-item/erbil-1500-mw-combined-cycle-power-plant/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

SULAYMANIYAH 1,500 MW COMBINED CYCLE POWER PLANT, ENKA, <https://www.enka.com/portfolio-item/sulaymaniyah-1500-mw-combined-cycle-power-plant/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

ERBİL HİLTON OTELİ, Kürk İnşaat, <https://kurk.com.tr/projelerimiz/erbil-hilton-oteli/?portfolioCats=266>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

KDP ERBİL OFİSİ ve KONFERANS SALONU, Kürk İnşaat, <https://kurk.com.tr/projelerimiz/kdp-erbil-ofisi-ve-konferans-salonu/?portfolioCats=266>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

249. *Telegram From the Interests Section in Baghdad to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXVII, Iran; Iraq, 1973–1976, 1.05.1974, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v27/d249>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

First Kurdish president of Iraq: Jalal Talabani, TRT World, 24.10.2017, <https://www.trtworld.com/article/13096785>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish bases in northern Iraq, Citeam, 18.12.2015, <https://citeam.org/turkish-bases-in-northern-iraq/?lang=en>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish defence industry exports grow 35 percent, Azer News, 23.01.2013, <https://www.azernews.az/region/48835.html>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Religious Freedom Challenges in Iraq 10 years after ISIS's genocide, United States Commission on International Religious Freedom, 09.2024, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-09/2024%20Iraq%20Genocide%20Issue%20Brief.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Katz A., *What You Should Know About What's Happening in Iraq Right Now*, Time, 15.07.2014, <https://time.com/2874263/iraq-syria-sunni-isis-al-qaeda/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraq crisis: Kurdistan's female fighters take on Isis, BBC, 16.07.2014, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28308632>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Mosul after the Battle: Reparations for civilian harm and the future of Ninewa, Minority Rights Group, 22.01.2020, <https://reliefweb.int/report/iraq/mosul-after-battle-reparations-civilian-harm-and-future-ninewa>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Google Earth, https://earth.google.com/web/search/Mosul/@36.34302387,43.12618818,232.66183827a,399.50514146d,35y,0h,0t,0r/data=Cj4iJgokCfPZZ8apUjVAEfPZZ8apUjXAGdcjBIVci0lAIVRmH6qwIErAKhAIARIKMjAxNy0wOC0xOBgBQgIIAToDCgEwQgIIAEoNCP_____wEQAA, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Duman B., *Turkey's fight against terrorism and the role of the Kurds*, ORSAM Review of Regional Affairs, 2016, nr 53, <https://orsam.org.tr/dosya/53eng.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

The journalist Can Dündar and Turkish support for ISIS, Question for written answer E-009186-15, Parlament Europejski, 04.06.2015, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-009186_EN.html, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey vs. ISIS and PKK: A Matter of Distinction, Bipartisan Policy Center, lipiec 2016, <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-Turkey-ISIS-PKK.pdf>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Pamuk H., Coksun O., *Turkish soldiers training Iraqi troops near Mosul: sources*, Reuters, 05.12.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-turkey-idUSKBN0TN2HZ20151205/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Daish attacks Turkish troops near in camp near Bashiqa, no casualties, Daily Sabah, 09.10.2016, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/10/09/daish-attacks-turkish-troops-near-in-camp-near-bashiqa-no-casualties>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Hawramy F., Graham-Harrison E., *Turkish and Kurdish soldiers join forces to gain advantage in Mosul push*, The Guardian, 24.10.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/23/mosul-offensive-turkish-and-kurdish-forces-launch-attacks-on-isis>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish help in Mosul offensive angers Iraq, CBC News, 23.10.2016, <https://www.cbsnews.com/news/turkish-help-in-mosul-offensive-angers-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Referendum results, Kurdistan Regional Government – Iraq Representation in Austria, 28.09.2017, <https://austria.gov.krd/en/die-ergebnisse-des-referendums/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Yoshiyoka A., *What Caused the KRG Miscalculation on the Independence Referendum?*, Fikra Forum, 03.01.2018, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-caused-kr-g-miscalculation-independence-referendum>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Kerkük'te Türkmenler güvenliklerini kendileri sağlamaya başladı, Anadolu Ajansı, 16.10.2017, <https://aa.com.tr/tr/dunya/kerkukte-turkmenler-guvenliklerini-kendileri-saglamaya-basladi/939408>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan önemli açıklamalar, Yeni Şafak, 26.09.2017, <https://www.yenisafak.com/gundem/akademik-yil-acilis-toreni-duzenleniyor-2797668>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdoğan'dan Iraklı Kürtlere: TIR'lar gitmeyince yiyecek, giyecek bulamazsınız, BBC, 26.09.2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41396969>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Uyanik M., *Turkey and the KRG After the Referendum: Blocking the Path to Independence*, Center for Strategic and International Studies, 22.11.2017, <https://www.csis.org/analysis/turkey-and-kr-g-after-referendum-blocking-path-independence>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Wsparcie Turcji dla Turkmenów regionu Kirkuku było widoczne chociażby poprzez prowadzenie szkoleń dla brygady Irackiego Frontu Turkmeńskiego w bazie wojskowej w Baszice; *Iraq: 4,000 Turkmens 'ready to combat Daesh*, Anadolu Ajansı, 19.03.2015, <https://aa.com.tr/en/world/iraq-4-000-turkmens-ready-to-combat-daesh/65581>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Kurdistan's Nechirvan Barzani attends swearing-in ceremony for Turkey's Erdogan, The Insight International, 10.07.2018, <https://theinsightinternational.com/nechirvan-swearing-erdogan-2018-07-10>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraqi Kurdistan president Nechirvan Barzani arrives in Turkey, The Insight International, 21.06.2019, <https://theinsightinternational.com/iraqi-kurdistan-president-turkey-2019-06-21>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish diplomat and Iraqi civilian shot dead in Iraqi Kurdistan, BBC, 17.07.2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49020786>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdogan condemns attack on Turkish diplomats in Erbil, The Republic of Türkiye Directorate of Communications, 17.07.2019, <https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/erdogan-condemns-attack-on-turkish-diplomats-in-erbil>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish forces advance on PKK headquarters in northern Iraq to eradicate leadership, Daily Sabah, 05.07.2019, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2018/06/05/turkish-forces-advance-on-pkk-headquarters-in-northern-iraq-to-eradicate-leadership>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Martin N., *Turkey launches air strike on Iraqi Kurdistan*, Deutsche Welle, 19.07.2019, <https://www.dw.com/en/turkish-jets-bomb-iraqi-kurdistan-after-diplomat-killing/a-49644409>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

van Wilgenburg W., *Iraqi Kurds Could Facilitate and Mediate in PKK-Turkish Peace Process*, 18.05.2025, Fikra Forum, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iraqi-kurds-could-facilitate-and-mediate-pkk-turkish-peace-process>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdogan threatens anti-PKK operation in Iraq's disputed Sinjar, Kurdistan24, 21.01.2021, <https://www.kurdistan24.net/en/story/383822/Erdogan-threatens-anti-PKK-operation-in-Iraq's-disputed-Sinjar>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey: Over 1,400 militants "neutralized" in North of Iraq and Syria in 2020, Kurdistan24, 25.05.2020, <https://www.kurdistan24.net/en/story/382487>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

KRG Oil Sales and Revenues in 2021, DRAW, 03.02.2022, <https://drawmedia.net/news/kurdistan/9601-kr-g-oil-sales-and-revenues-in-2021>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraqi Energy Sector 2021: Year in Review, Iraqi Oil Report, 14.01.2022, <https://www.iraqoilreport.com/this-week/iraq-energy-sector-year-in-review-44358/>, (dostęp: 21.05.2026).

Jaff N., *KRG Oil and the Slipping Dream of Financial Independence*, Fikra Forum, 06.04.2023, <https://www.washingtoninstitute.org/pdf/view/18048/en>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraq v. Turkey, ICC Case No. 20273/AGF/ZF/AYZ/ELU, Międzynarodowa Izba Handlowa, <https://jusmundi.com/fr/document/decision/en-the-republic-of-iraq-v-1-the-republic-of-turkey-and-2-botas-petroleum-pipeline-corporation-reconstitution-of-the-tribunal-pending-friday-1st-january-2021>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Altunışık M., Göçer D., *Balancing Security and Diplomacy: Turkey's Dual-Track Policy Towards Iraq*, Stimson, 25.04.2025, <https://www.stimson.org/2025/balancing-security-and-diplomacy-turkeys-dual-track-policy-towards-iraq/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

INA: *The MOUs signed between Iraq and Turkey*, Iraqi News Agency, 22.04.2024, <https://ina.iq/en/politics/32361-ina-the-mous-signed-between-iraq-and-turkey.html>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkish President Erdogan makes rare state visit to Iraq, Le Monde, 22.04.2024, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/04/22/turkish-president-erdogan-makes-rare-state-visit-to-iraq_6669164_4.html?srltid=AfmBOopKbE2Vy5NuzTdEUtLTvx29b9Y97ehNJdqv0yX4sFIOMf2tmhZ, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Dincer S., *Türkiye sees Iraq's peace, security as inseparable from its own: President Erdogan*, 9.10.2025, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-sees-iraq-s-peace-security-as-inseparable-from-its-own-president-erdogan/3712965>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey's Erdogan meets Iraq PM for talks on water, security and trade, AJ, 22.04.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/22/turkeys-erdogan-meets-iraq-pm-for-talks-on-water-security-and-trade>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Tanrıverdi Yaşar N., *From Frontline to Central Regional Node: Turkey's Recalibration of its Regional Strategy in Iraq*, Stiftung Wissenschaft und Politik, 2.10.2025, <https://www.swp-berlin.org/publikation/from-frontline-to-central-regional-node-turkeys-recalibration-of-its-regional-strategy-in-iraq>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey, Iraq sign agreement on military, security, counter-terrorism cooperation, The Arab Weekly, 16.08.2024, <https://the arabweekly.com/turkey-iraq-sign-agreement-military-security-counter-terrorism-cooperation>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Iraq buys 20 Turkish air defense systems after war left Baghdad's skies 'filled with drones', Türkiye Today, 7.05.2026, <https://www.turkiyetoday.com/region/iraq-buys-20-turkish-air-defense-systems-after-war-left-baghdads-skies-filled-with-dr-3219545>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Türkiye Supports Iraq's Strategic Autonomy with Establishment of an Artillery Ammunition Production Plant, Global Defense News, 29.04.2025, <https://www.armyrecognition.com/archives/archives-land-defense/defense-news-army-2025/tuerkiye-supports-iraqs-strategic-autonomy-with-establishment-of-an-artillery-ammunition-production-plant>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Nashed M., *Kurdish leader Ocalan told the PKK to disband, it did: Here's what to know*, Al Jazeera, 13.05.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/5/13/kurdish-leader-ocalan-told-the-pkk-to-disband-it-did-heres-what-to-know>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdogan meets Iraqi Kurdish leader on ties, regional issues (Republic of China), The Republic of Türkiye Directorate of Communications, 08.01.2025, https://www.iletisim.gov.tr/english/dis_basinda_turkiye/detay/erdogan-meets-iraqi-kurdish-leader-on-ties-regional-issues, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Avcıoğlu M., *Türkiye has become key energy hub, actor for peace: Erdogan*, 22.05.2026, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-has-become-key-energy-hub-actor-for-peace-erdogan/3945885>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Mearsheimer J., *Tragizm polityki mocarstw*, Kraków, 2020.

Israel attacks Lebanon, Al Jazeera, 15.07.2026, <https://www.aljazeera.com/tag/israel-lebanon/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Israel and the Occupied Palestinian Territory, Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/israel-and-the-occupied-palestinian-territory/report-israel-and-the-occupied-palestinian-territory/>, (dostęp: 22.07.2026 r.)

Zafirov M.M., *Israel and the new reality of buffer zones*, Atlantic Council, 10.07.2026, <https://www.atlanticcouncil.org/dispatches/israel-and-the-new-reality-of-buffer-zones/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Mațoi E., *Greater Israel: an Ongoing Expansion Plan for the Middle East and North Africa*, Middle East Political and Economic Institute, 06.06.2024, <https://mepei.com/greater-israel-an-ongoing-expansion-plan-for-the-middle-east-and-north-africa/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

David R., *'Greater Israel' on Uniform: Map Covers Syria, Iraq, Jordan – Provocative Symbol or Just a Patch?*, International Business Times, 05.03.2026, <https://www.ibtimes.co.uk/greater-israel-patch-middle-east-tensions-1783265>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Israeli army bans radical 'Messiah' patch from uniforms after staying silent on 'Greater Israel' map, The New Arab, 24.10.2024, <https://www.newarab.com/news/israeli-army-bans-radical-messiah-patch-uniforms>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Erdogan-Barzani meeting, Ministry of the President's Office, 09.05.2026, <https://presoffministry.gov.mm/en/news/33947>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Robinson K., *How Much Influence Does Iran Have in Iraq?*, Council of Foreign Relations, 18.10.2022, <https://www.cfr.org/articles/how-much-influence-does-iran-have-iraq>, (dostęp: 25.07.2026).

Schaer C., *US-Iraq relations: Can Iran-allied militias be disarmed?*, Deutsche Welle, 14.07.2026, <https://www.dw.com/en/us-iraq-relations-can-iran-allied-militias-be-disarmed/a-77956078>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey 'prevented Kurdish invasion' of Iran during Israeli-US war, Middle East Eye, 09.07.2026, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-prevented-kurdish-invasion-iran-aimed-toppling-government-during-israeli-us-war>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Retting E., *The Syrian Pipeline Game: How Turkey's Plans Affect Israel's Regional Ambitions*, Begin-Sadat Center for Strategic Studies, 13.01.2025, <https://besacenter.org/the-syrian-pipeline-game-how-turkeys-plans-affect-israels-regional-ambitions/>, (dostęp: 22.07.2026 r.).

Nazli A., *Turkey confirms it expects 1.3 bcm of Turkmen gas flows by end-2025*, 24.02.2024, <https://www.intellinews.com/turkey-confirms-it-expects-1-3-bcm-of-turkmen-gas-flows-by-end-2025-368749/> (dostęp: 22.07.2026 r.).

Turkey Eyes Breakthrough in Eastern Mediterranean Standoff, Geopolitical Futures, 29.08.2025 r.,
<https://geopoliticalfutures.com/turkey-eyes-breakthrough-in-eastern-mediterranean-standoff/>, (dostęp:
22.07.2026 r.).